

Флагман
кніжных
вандровак
стар. 4—5

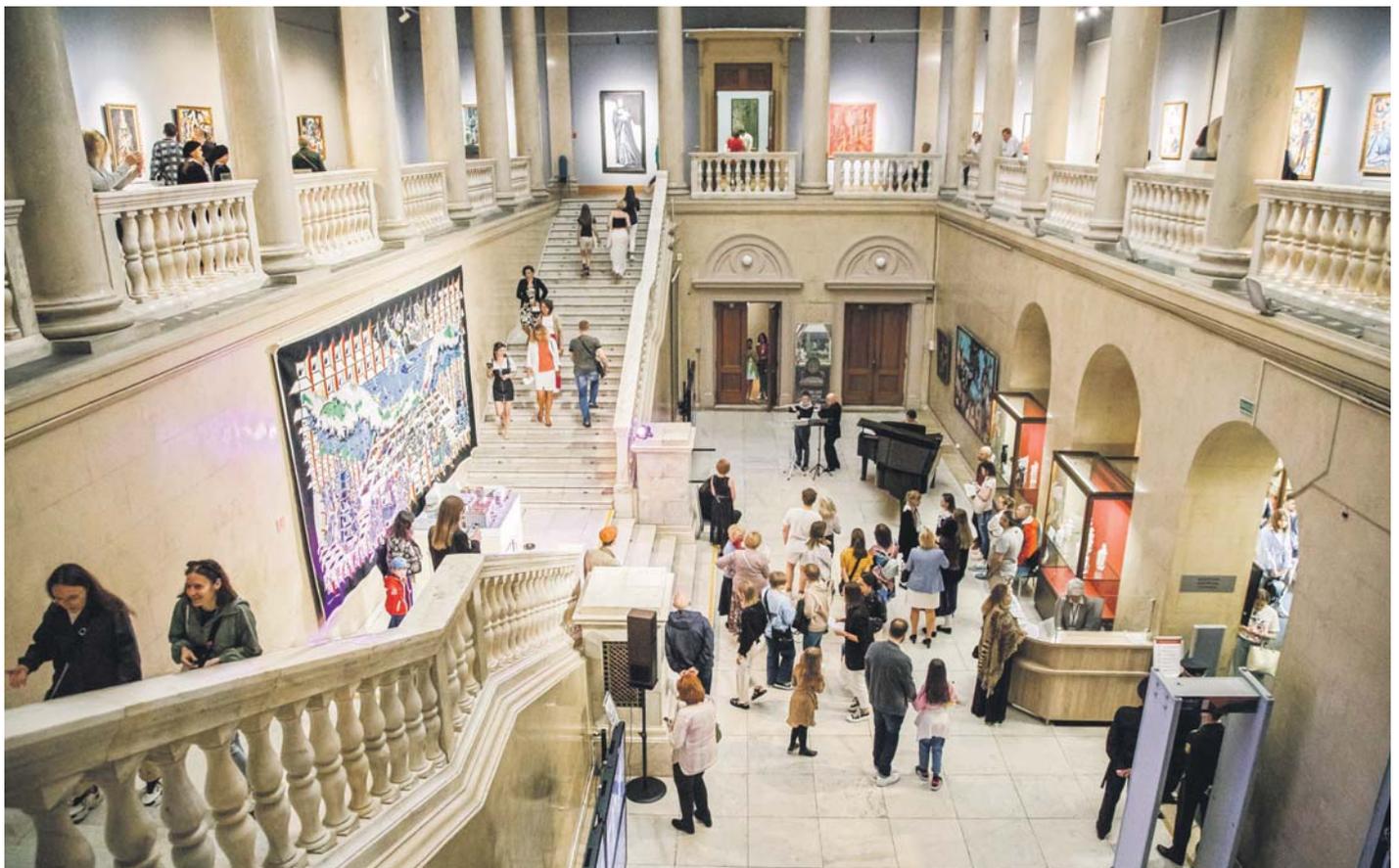

На варце
культурнай
бяспекі
стар. 11

Прыгоды
інтэлігентаў
у трушчобах
стар. 13

У іншую эпоху праз музейныя дзверы

Фота Лізаветы Галад.

У Мастацкім музеі падчас акцыі.

Ноч музейў — найскравейшая ноч, калі дзверы музейных устаноў не зачыняюцца да глыбокай цемры, а іх супрацоўнікі загадзя пачынаюць распрацоўваць адметную праграму для наведвальнікаў самых розных узроставых груп. Мэта акцыі — папулярываць мастацтва і магчымасці патэнцыялу сучасных музейў, паказаць рэсурс і прыцягнуць увагу моладзі, зацікавіць яе найлепшымі набыткамі культурнай спадчыны краіны. Айчынныя ўстановы адзначаюць Ноч музейў з 2005 года — па прыкладзе сталічнага Мастацкага музея, які ўвёў у практыку гэтую акцыю, мерапрыемства стала традыцыйным і пашырылася на ўсю Беларусь.

Ва ўяўленні абывацеля музей — гэта старыя рэчы, што ляжаць пад шклом вітрын, і пра іх трэба слухаць расповеды сур'ёзных экскурсаводаў, якія ніколі не ўсміхаюцца. Насамрэч ужо даўно музейная дзейнасць раскрываецца праз многія іншыя напрамкі і формы работы з наведвальнікам. Цяпер у музейях можна пабачыць выступленні папулярных музычных калектываў і нават паўдзельнічаць у тэатралізаваных паказах, забаўляльна-пазнавальных культурных дзеях, навучыцца народным ці экзатычным танцам, трапіць у іншую эпоху, засвоіць розныя тэхнікі рукадзелля альбо ісіннага мастацтва. Многія ўстановы адкрываюць свае скарбонкі і паказваюць тое, чаго не ўбачыш у экспазіцыях.

«ЛіМ»-акцэнт

Афіцыйна. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў Указ і распараджэнне, якія зацверджаны абноўленыя персанальныя склады шэрагу саветаў, камітэтаў і камісій. Зроблена гэта ў сувязі з кадравымі змяненнямі і правядзеннем іх планавай ратацыі. У прыватнасці, унесены змяненні ў склады Геральдычнага савета, саветаў фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва, адораных вучняў і студэнтаў, таленавітай моладзі, Нацыянальнай камісіі па правах дзіцяці, арганізацыйных камітэтаў па падрыхтоўцы і правядзенні розных фестываляў, дзяржаўнай камісіі па падрыхтоўцы падручнікаў у гуманітарна-грамадзянскай сферы.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў калектыву Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета з 90-годдзем з дня заснавання тэатра. Вялікі тэатр з'яўляецца яркай жамчужынай айчынай і сусветнай класічнай культуры, заўважыў кіраўнік дзяржавы. «Ваша легендарная сцена — жывое ўвасабленне надзвычайнай таленавітасці беларускага народа, яго тонкага пацуды прывагодзі і шчырай музычнай душы. Тут нарадзіліся і зрабілі першыя крокі шматлікія зоркі оперы і балета, стварылі свае выдатныя спектаклі знакамітыя балетмайстры і рэжысёры, успрымалі як гонар выступіць сусветнымі знакамістасцямі, — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт звярнуў увагу, што прафесійную планку, высокая ўзнятую некалькімі пакаленнямі, з годнасцю захоўвае і сучасны калектыв тэатра.

Меркаванне. Талентам мастакоў ствараецца палітра выдатных дзеячў мастацтва свайго часу, заявіў дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракапцоў з нагоды адкрыцця ў Вялікім тэатры краіны выстаўкі карцін з музейных фондаў, на якіх адлюстраваны выдатныя артысты тэатра оперы і балета. Уладзімір Пракапцоў лічыць, што з часам павінен быць створаны іканастан выдомых беларускіх дзеячў культуры. Размова ідзе пра артыстаў усіх тэатраў: не толькі мінскіх, але і рэгіянальных. «Я лічу, што мастацтва, асабліва выяўленчае, мае вельмі вялікую сілу і пакаідае на стагоддзі вобраз таго чалавека, які жыў у той ці іншы час. Гэта дае палітру цікавых таленавітых людзей, выдатных дзеячў мастацтва. Нашы творчыя сілы неабходна накіраваць на тое, каб увекавечваць такія вобразы. Праз гады, дзесяцігоддзі гэта будзе вельмі цікава нашым нашчадкамі», — сказаў Уладзімір Пракапцоў.

Вярнісаж. Фотавыстаўка «Імгненні фестывалю», прысвечаная «Славянскаму базару ў Віцебску», адкрылася ў мінскім гандлёвым цэнтры «Сталіца», піша БелТА. Фатаграфіі праекта размешчаны на металічнай канструкцыі, якая імітуе сцэнічную арку галоўнай сцэны «Славянскага базару» — Летняя амфітэатра. «Такі выставачны праект мы робім упершыню, і ўжо 30 чэрвеня пакажам яго ў Маскве на ВДНГ», — расказаў дырэктар фэсту Глеб Лапіцкі. Выстаўка «Імгненні фестывалю» ў гандлёвым цэнтры «Сталіца» будзе працаваць да 23 чэрвеня.

Конкурс. Пераможцаў Рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «БрамаМар-2023» ўзнагародзілі на факультэце журналістыкі БДУ. У творчым спаборніцтве ўзялі ўдзел школьнікі і студэнты з розных рэгіёнаў Беларусі. Як гаворыцца на сайце Міністэрства інфармацыі, на завочным этапе было даслана каля 200 работ у пяці намінацыях: «Студэнцкая проза», «Студэнцкая паэзія», «Студэнцкая крытыка», «Школьная проза» і «Школьная паэзія». Падчас правэркі работ журы выбрала 43 пераможцы. Арганізатарамі конкурсу выступілі журфак БДУ (кафедра літаратурна-мастацкай крытыкі), Выдавецкі дом «Звязда», выдавецтва «Мастацкая літаратура», Выдавецтва «Беларускі дом друку» (часопіс «На экранях»).

Рэгіён. Слуцк 26—27 мая прымае ХХІХ адкрыты фестываль духовай музыкі «Майскі вальс», інфармуе БелТА. Заяўлены ўдзел духовых аркестраў не толькі са сталічнага рэгіёна, але і з іншых абласцей Беларусі. Сёння яны будуць выступаць на пляцоўцы каля Слуцкага гарадскога цэнтра традыцыйнай культуры і ў 30-й асобнай Чырванасцяжнай чыгуначнай брыгадзе для ваеннаслужачых. На стадыёне развіцця тэхнічных відаў спорту ДТСААФ (мотабольны стадыён) абудзецца ўрачыстае адкрыццё. Канцэрты аркестравых калектываў прадоўжацца заўтра ў гарадскім парку культуры і адпачынку. Закрыццё фестывалю, пляцканцэрт аркестраў і ансамбляў мажарэтак пройдзе на стадыёне развіцця тэхнічных відаў спорту ДТСААФ. Фінальнай кропкай стане канцэрт зводнага аркестра ўдзельнікаў ХХІХ адкрытага фестывалю духовай музыкі «Майскі вальс». Фестываль — адно з мерапрыемстваў рэспубліканскай акцыі «Культурная сталіца года».

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

пашана

Прэмія даследчыку

Добрая навіна прыйшла з Белграда (Расійская Федэрацыя): прэмія «Прохараўскае поле» прысуджана нашаму земляку — члену Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаю Барысенку. Першаадкрывальнік многіх фактаў абароны Магілёва і Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў, ён адзначаны за кнігу «Крэпасць Магілёў: 23 дні з 41-га».

Якраз каля станцыі Прохараўка 12 ліпеня 1943 года адбылася найбуйнейшая танкавая бітва Вялікай Айчыннай вайны. У смяротнай сутычцы сыйшліся 1200 савецкіх і нямецкіх танкаў... З 1999 года ў Белградзе праводзіцца Усерасійскія літаратурна-патрыятычныя чытанні «Прохараўскае поле». Заснавальнікі чытанняў — урад Беларускай вобласці, Папячыцельскі савет федэральнай бюджэтай установы культуры «Дзяржаўны ваенна-гістарычны музей-запаведнік «Прохараўскае поле» і Саюз пісьменнікаў Расіі. Адзін з праектаў чытанняў — уручэнне пісьменнікам, дзеячам культуры і мастацтва прэміі «Прохараўскае поле». Сярод лаўрэатаў гэтай прэстыжнай адзнакі — і беларускія творцы: народны артыст Беларусі Уладзімір Гасцюхін (за прапаганду песень франтавых гадоў у спектаклі «На вайне ак на вайне»), беларускі празаік, які праішоў франтавымі і пратызанскімі сцэжкамі, Алесь Савіцкі, паэтэса Тамара Краснова-Гусачэнка...

— Мы рады, што беларусы — сярод лаўрэатаў прэміі «Прохараўскае поле», — каментуе падаею старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі празаік і публіцыст Мікалай Іваню. — У гэтым выяўляецца і сведчанне таго, наколькі старанна дзеячы культуры захоўваюць памяць пра Вялікую Айчынную вайну... Мне часта даводзіцца бываць у Беларусі. Вось толькі сёлета ўдзельнічаў у міжнароднай канферэнцыі ў Магілёве, прысвечанай ролі

да ведама

Увесь Сусвет у слове

Вынікі конкурсу хайку «Увесь Сусвет у слове» Впадвялі падчас Міжнароднай акцыі «Ноч муззеяў» у філіяле «Выратаваны мастацкія каштоўнасці» ў Брэсце.

У якасці арганізатараў конкурсу выступілі Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі і Брэсцкі абласны краязнаўчы музей.

Праграма мерапрыемства «Японская мазаіка» пачалася з адкрыцця выстаўкі «Паэзія японскага кімана» магілёўскага калекцыянера Анастасіі Кавалёвай. Навучэнцы Брэсцкага музычнага каледжа імя Р. Шырмы Наталля Горык, Марыя Максімум (фартэп'яна) і Марыя Краўчанка (флейта) падарылі прысутным чаюрыны канцэрт «Музыка Краіны ўзыходзячага сонца». З асаблівасцямі японскай культуры госці пазнаёміліся, праслухаўшы лекцыю «Кімана як сімвал японскай культуры».

Логічным прадаўжэннем свята стала падвядзенне вынікаў конкурсу «Увесь Сусвет у слове». Знаёмства з японскай паэтычнай традыцыяй у кантэксце беларускай культуры зацікавіла многіх. І з работ удзельнікаў творчых спаборніцтваў напрошвалася выснова: для кожнага

стасункі

Вечары персідскай мовы і паэзіі

У Dome дружбы адбыліся два літаратурна-музычныя вечары, прысвечаныя персідскай мове і класікам персідскай паэзіі, з удзелам Пасольства Ісламскай Рэспублікі Іран. Першае мерапрыемства, падчас якога акцэнтавалася ўвага пераважна на творчасці Абулькасіма Фірдаўсі, правёў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Міхась Пазнякоў. Выступілі Часовы павераны ў справах Ірана ў Беларусі Алі Сейф і прафесар Таназ Аскары — з прамовамі аб сяброўстве і супрацоўніцтве паміж Іранам і Беларуссю, значэнні вялікіх набыткаў персідскай паэзіі для нашага часу.

Вершы персідскіх паэтаў прагучалі на персідскай, таджыксай, рускай і беларускай мовах — у выкананні супрацоўніка Пасольства Ірана Зангі Абадзі Мартазы, дарадчыка Пасольства Таджыкістана ў Беларусі Ісазода Талабшо, акцёра і рэжысёра Нацыянальнай

Буйніцкага поля ў патрыятычным выхаванні грамадства, у юбілейнай, трыццатай па ліку, Мінскай міжнароднай выстаўцы-кірмашы, у міжнародным сімпозіуме літаратараў «Пісьменнік і час», які праводзіўся ў Мінску... І на свае вочы бачыў, якія моцныя традыцыі захавання ваеннай памяці ў роднай і блізкай нам, расіянам, Беларусі. Уразіла мяне канферэнцыя ў Магілёве, уважліва слухаў выступленні грамадскіх і дзяржаўных дзеячў, пісьменнікаў. Дарэчы, акрамя мяне, у мерапрыемстве ўдзельнічалі літаратары з Бранска і Смаленска... На той канферэнцыі выказаў і такую прапанову: добра было б у знак памяці пра абарону Магілёва ў 1941 годзе ўсталяваць і літаратурную прэмію «Буйніцкае поле». Веру, што прапанова будзе рэалізавана. Словамі прыязнасці на ідэю адгукнуўся кіраўнік Магілёўскай вобласці Анатоль Ісачанка. Задумку ўхвалілі многія іншыя ўдзельнікі канферэнцыі.

Сяргей ШЫЧКО

народа асновай ведаў з'яўляюцца багатая гісторыя і культура свайго краю, натхняльнай сілай — любоў да радзімы і навакольнага свету.

Граматы, якія атрымалі пераможцы, таксама ўнікальныя, бо ў кожнай з іх падкрэслены моцныя бакі ў творчасці кожнага аўтара хоку. Пісьменніца Зінаіда Дудзюк была ўзнагароджана за літаратурны прафесіяналізм, яркую вобразнасць, беларускія матывы ў творах, глыбокае філасофскае асэнсаванне сусветных працэсаў і месца чалавека ў свеце прыроды, кампазітар Галіна Гедзік — за музыкальнасць у вершах, самабытныя беларускія матывы, старшы навуковы супрацоўнік музея Ала Расінская — за глыбіню філасофскай думкі, выдатнае веданне японскай культуры і ўспрыманне свету праз прызму сваіх успамінаў і пацуючы, Ігар Міхалёў — за рамантычны ўспрыманне наваколя і цікавыя творчыя пошукі, Марына Міхалюк з Кобрына — за выдатнае валоданне тэхнікай напісання вершаў у жанры японскай паэзіі, яркае вобразнае суднясенне ўнутранага стану чалавека і прыгажосці прыроды, а Наталля Пятрова — за цікавы ход думак, маляўнічую перадачу імгненнасці быцця.

Таццяна ДЗЕМЦОВІЧ

тэлерадыёкампаніі Беларусі Алега Вінярскага, выхаванцаў тэатра «Акцёр» СШ № 218 г. Мінска Ангеліны Рудаўскай і Паліны Барысенка. Вершы А. Хаяма і А. Фірдаўсі ў сваіх перакладах на беларускую мову прачыталі паэты і перакладчыкі, лаўрэаты Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Віктар Шніп і Міхась Пазнякоў. Шматлікія слухачы апладзіравалі і навуччанам Мінскай музычнай школы № 1 Раману Зубакіну, Данілу Васількевічу і канцэртмайстру Галіне Яхінай, якія выканалі некалькі музычных твораў на ўсходнія матывы.

Другая творчая вечарына была цалкам прысвечана 975-годдзю з дня нараджэння класіка персідскай паэзіі, філосафа, матэматыка і астранома Амара Хаяма. У выступленнях прадстаўнікоў Пасольства і Парламента Ісламскай Рэспублікі Іран, старшын таварыства дружбы «Беларусь — Іран», рэктара Акадэміі кіравання пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Вячаслава Даніловіча, пісьменнікаў прагучала нямаля цёплых слоў аб дружбе і супрацоўніцтве паміж Беларуссю і Іранам, аб значэнні спадчыны вялікага мудраца ў развіцці культурных сувязей, узабагацэнні сусветнай літаратуры. Гучалі вершы Амара Хаяма на розных мовах у выкананні навучнцаў СШ № 218 і студэнтаў факультэта міжнародных адносін БДУ. Свае пераклады твораў класіка на беларускую мову прачыталі Міхась Пазнякоў і Віктар Шніп. Паэзія і перакладчык Хізы Асадулаеў агучыў вершы персідскага паэта ў сваім перакладзе на родную карацінскую мову. Зноў музычнымі нумарамі вечарыну аздобілі навучцы Мінскай музычнай школы № 1. Прыяла імпрэзу педагог СШ № 218 Алена Ваўняйка. Усе выступоўцы атрымалі ў падарунак ад Пасольства Ірана статуэткі А. Фірдаўсі і А. Хаяма.

Павел КУЗЬМІЧ
Фота даслана аўтарам

акцыі

Суботнік на Вайсковых могілках

Па ініцыятыве кіраўніцтва СПБ на Вайсковых могілках праведзены суботнік з удзелам пісьменнікаў сталічнага аддзялення, да якіх далучыліся супрацоўнікі літаратурных музеяў сталіцы і Дома літаратара. Удзельнікі ўсклалі кветкі і ўпарадкавалі тэрыторыю вакол магіл народных песняроў Беларусі Якуба Коласа і Янкі Купалы, а таксама ўшанавалі памяць знаных пісьменнікаў: Кузьмы Чорнага, Паўлюка Труса, Алеса Гурло, Валянціна Таўлая, Міхаса Клімковіча, Георгія Шчарбатава, Уладзіміра Агеевіча і інш.

Дарэчы, такіх суботнікі сталі ўжо традыцыйнымі для Саюза пісьменнікаў Беларусі. У мінулым годзе, напрыклад, літаратары працавалі на Усходніх могілках, дзе знайшлі свой вечны спахын многія знакамтыя майстры мастацкага слова.

Міхась ЖУРАВІНА

імпрэзы

Барысаўскія «Званы»

Музычна-літаратурная сустрэча «Званы», арганізаваная літаратурным аб'яднаннем «Актава» Цэнтра творчасці дзяцей і моладзі Барысаўскага раёна, прайшоў у музеі-сядзібе І. Х. Каладзева з нагоды прэзентацыі двух нумароў літаратурна-мастацкага альманаха «Актава»: «Званы» (выдадзены па благаславенні Благачыннага Першага Барысаўскага благачыння протаіерэя Аляксандра Вярбілы) і «Куфэрак».

Творчы вечар адкрыў іерэй барысаўскага храма Нараджэння Хрыстовага айцец Арцёмій. Прафесійныя парадкі юным літаратарам і мастакам далі старшыня Мінскага абласнога аддзялення СПБ пісьменнік Леанід Крыванос і яго намеснік паэт Рагнед Малахоўскі, дырэктар Цэнтра творчасці дзяцей і моладзі Галіна Лужкоўская, паэт і літаратуразнаўца Іван Лайкоў, а таксама гаспадар сядзібы І. Х. Каладзева, мецэнат Уладзімір Слесарэў.

У праграме гучалі творы юных пісьменнікаў з літаб'яднання «Актава», а таксама класічная фартэп'янная музыка ў выкананні навучэнцаў студыі «Гармонія» (кіраўнік — піяністка Марыя Стадній). Удзельнікі мерапрыемства мелі магчымасць пазнаёміцца з выстаўкай карцін мастакоў-ілюстратараў альманаха «Актава».

Марына ЛАЙКОВА

Квітнее пераможны май

Пад такой назвай прайшла паэтычная імпрэза Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі на плошчы Свабоды побач з Ратушай. Гэтым мерапрыемствам распачаліся ўжо традыцыйныя творчыя сустрэчы пісьменнікаў з чытачамі на інтэрактыўнай пляцоўцы Цэнтралізаванай сістэмы публічных дзяржаўных бібліятэк г. Мінска. Яны будуць праходзіць тут кожную суботу ўсё лета.

Першае мерапрыемства адкрыў і правёў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Міхась Пазнякоў. У аўтарскім выкананні прагучалі яго вершы,

а таксама вершы членаў СПБ Іны Фраловай, Ірыны Карэнінай, Таццяны Купрыянец, Алены Баскірской, Вольгі Любашынай, Таццяны Жылінскай, Кацярыны Стрылавай, Дзмітрыя Мікалаева. Творы

класікаў і сучасных замежных і беларускіх аўтараў чыталі рэжысёр і сцэнарыст Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Святлана Яфрэмава і юны артыст Тэатра паэзіі Роберт Багуньскі.

Прагучалі і вершы беларускіх паэтаў у выкананні Таццяны Пляшчынскай. Песні на вершы беларускіх паэтаў выканала пад гітару Таццяна Жылінская.

Павел КУЗЬМІЧ

радзіннае

Маляванцы — музей!

У Заслаўі прайшло ўрачыстае адкрыццё Музея беларускай маляванкі, першага ў сваім родзе. Ён стаў часткай вялікага Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе», на балансе якога знаходзіцца яшчэ некалькі музейных устаноў.

Менавіта супрацоўнікі гэтага музея-запаведніка яшчэ 35 гадоў таму пачалі збіраць дываны Язэпа Драздовіча, а потым і іншых мастакоў па ўсіх кутках Беларусі. Гэта зрабіла Заслаўе найвялікшым пунктам канцэнтрацыі маляваных дываноў і прадказала адкрыццё музея менавіта тут.

Пад галерэю адведзены былы флігель палаца Пшаздзецкіх, якія валодалі Заслаўем у XVIII—XIX стагоддзях. У розныя часы будынак выкарыстоўваўся як бібліятэка, карцінная галерэя і нават сцэна для тэатральных пастановак.

Музей беларускай маляванкі складаецца з дзвюх вялікіх залаў. Першая цалкам адведзена пад творы Язэпа Драздовіча і Алены Кіш, найбольш знакамітых майстроў беларускай маляванкі. У фондах нованароджанай установы захоўваецца самая вялікая і поўная калекцыя іх работ. Другая зала змяшчае работы мастакоў-самавукаў

Фота БелТА.

М. Марозькі, Г. Кузаўкова, І. Ворсы, Ф. Сухавіты, Н. Зосіка, Я. Вайцешыка, шэраг твораў быў аўтарства, шклянныя «відэлікі», якія не так даўно высталяліся ў Мінску ў мастацкай галерэі «Цэнтр», а таксама ўзоры трафарэтаў для дываноў.

Супрацоўнікі музея разумелі, што не ўсе змогуць трапіць на адкрыццё, таму зрабілі віртуальны тур — праз сацыяльныя сеткі ўстановы.

Антаніна БАБІНА

прэзентацыі

У што верыць творца?

У Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася прэзентацыя новага зборніка вершаў паэта-земляка Васіля Казачка «Я веру!».

У зборніку прадстаўлены вершы, напісаныя аўтарам з 2018 да 2022 года. Паэта непакоіць стан роднай мовы, адносіны да спадчыны продкаў, яго захаванне свет багатай беларускай прыроды.

На душэўную сустрэчу завіталі землякі і са знаёмых аўтара, моладзь і педагогі, а таксама неаб'якаваныя да мастацкага слова і культурнага жыцця раёна людзі. Паслухаць вершы паэта, пазнаёміцца з творчымі планами прыйшлі і навучэнцы УА «Столінскі дзяржаўны аграрны каледж» з настаяцкай беларускай мовы і літаратуры Марынай Бакшук. Таксама на прэзентацыі прысутнічалі мясцовыя паэты Ларыса Вырко і Ніна Цімановіч.

Зыходам у свет новай кнігі аўтара і са словамі падзякі за плённую працу ад імя прысутных выступіў дырэктар ДУК «Столінская раённая бібліятэчная сістэма» Іван Ляшчэвіч.

Наталля ЛІСАВЕЦ

конкурсы

Канал «Культура» абвясціў аб правядзенні конкурсу чытальнікаў «Белая птушка», прысвечанага 140-годдзю з дня нараджэння класіка Янкі Маўра і 95-годдзю аповесці пісьменніка «Сын вады».

Да ўдзелу запрашаюцца школьнікі, студэнцкая моладзь, сем'і, а таксама ўсе ахвотныя паспрабаваць сябе ў мастацкім чытанні. Творчае саборніцтва праводзіцца ў чатырох катэгорыях: моначытанне ў малодшай узроставай групе (6—13 гадоў), моначытанне ў старэйшай узроставай групе (13—18 гадоў), моначытанне дарослых (18 гадоў і пасля), чытанне па ролях. Удзельнікам неабходна агучыць фрагменты твора Янкі Маўра і даслаць іх у аўдыя-ці відэаварыянт на электронны адрас kultura_konkurs@radio.tvr.by.

Прыём конкурсных матэрыялаў працягнецца да канца жніўня, пасля іх ацэнкі журы ў складзе спецыялістаў у галіне тэатральнага мастацтва і літаратуры, мастацкага радывёвядчання, музейнай справы. Сярод крытэрыяў ацэнкі чытання — разуменне тэксту, эмацыянальнасць, тэхніка маўлення, якасць гучання. Падвядзенне вынікаў і ўзнагароджанне пераможцаў адбудзецца ў верасні-кастрычніку.

Найлепшыя запісы, аўтары якіх атрымаюць падарункі, прагучаць у эфіры канала «Культура» — дзіяграмы «Дасціпныя. Нямомыя. Кемлівыя» будзе падрыхтаваны радывёсэрыял «Сын вады».

Конкурс «Белая птушка» праводзіцца сумесна з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры. Палажэнне, заяўка, тэксты для агучвання размешчаны на сайце канала «Культура» <https://radiokultura.by/be/peredacha/konkurs-belaya-ptushka>

«ЛіМ»-люстэрка

Дэлегатыя з Беларусі ў складзе прадстаўнікоў Міністэрства інфармацыі, кнігагандлёвай сеткі «Белкніга» і выдавецтваў «Вышэйшая школа», «Народная асвета», «Беларуская навука» ўзяла ўдзел у XVIII Санкт-Пецярбургскім міжнародным кніжным салоне, які праходзіў на Палацавай плошчы ў горадзе на Неве з 18 да 21 мая. Сёлетні «Кніжны салон» быў прысвечаны адрозду некалькім знакавым падзеям: 320-годдзю Санкт-Пецярбурга, Году педагога і настаўніка ў Расійскай Федэрацыі, а таксама абвясчэнню Санкт-Пецярбурга культурнай сталіцай СНД. У рамках форуму Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь супольна з прадпрыемствам «Белкніга» адкрылі секцыю беларускіх выданняў у самай вялікай і найстарэйшай кніжнай краме паўночнай сталіцы Расіі — Доме кнігі.

Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц СНД абвясціў спіс лаўрэатаў галоўнай гуманітарнай прэміі міжнароднай арганізацыі «Зоркі Садружнасці» за 2022 год. Лаўрэатам у намінацыі «За выдатны ўклад у культуру і мастацтва» стаў саліст Вялікага тэатра Беларусі народны артыст Беларусі Уладзімір Громаў. «Прэмія штогод прысуджаецца прадстаўнікам дзяржаў Садружнасці за найбольш значныя поспехі ў сферы гуманітарнай дзейнасці, якія адпавядаюць узроўню сучасных дзясятняў і садзейнічаюць развіццю як кожнай з краін — удзельніц СНД, так і Садружнасці ў цэлым», — адзначаюць у фондзе. Сёлета за перамогу спрачаліся 16 намінантаў з 8 краін, а памер прэміі склаў 2 мільёны расійскіх рублёў. Урачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў адбудзецца ў Бішкеку 11—15 верасня на Форуме творчай і навуковай інтэлігенцыі.

Беларускі рэспубліканскі навукова-метадычны савет па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны падтрымаў прапанову спецыялістаў Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці аб наданні «Культуры беларускай душы» статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. Аднаведная пастанова Міністэрства культуры чакаецца ў хуткім часе. «Дуда — традыцыйны музычны беларускі народны інструмент, які належыць да тыпу язычковых духавых інструментаў, выкарыстоўвалася для суправаджэння танцаў, песень і прыпевак, на сямейных і каляндарных абрадавых святах, ігрышчах і кірмахах», — прыводзіць «СБ» словы дырэктара Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Наталлі Рамановіч.

На сцэне Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра праходзяць гастролі Самарскага тэатра юнага глядача «СамАрт», ведамале агенцтва «Мінск-Навіны». Сталічныя глядачы ўжо паспелі ацаніць музычную камедыю ў дзвюх дзях «Ханума» рэжысёра-пастаноўчыка Георгія Цхвіравы, а сёння госці парадуюць беларускую публіку мюзіклам па матывах казкі Сяргея Міхалкова «Храбры заць». Наперадзе яшчэ адзін спектакль — «Маўтлі» — «пластычныя асацыяцыі» рэжысёраў Таццяны Навумавай і Паўла Самыхвалова паводле «Кнігі джунгляў» Рэдьярда Кіплінга. Паказ спектакля, у якім глядачам моваю цэла раскажуць аб простых рэчах, заўтра.

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў запрашае 14—18 чэрвеня на V Міжнародны фестываль «ТэкСтыльны Букет». Праект, які рэалізоўваецца НЦСМ сумесна з партнёрамі, накіраваны на прэзентацыю творчых дасягненняў мастакоў і народных майстроў у галіне тэкстальнага мастацтва. Сёлета ў мерапрыемстве пад дэвізам «Ад традыцыі да сучаснасці» возьмуць удзел каля 100 аўтараў з розных рэгіёнаў Беларусі, а таксама з Расіі і Аўстрыі. Творцы прывязуць работы, выкананыя ў традыцыйных і эксперыментальных тэхніках з выкарыстаннем класічных і не зусім матэрыялаў: абрэзкавае вышыванне, ткацтва, вышыўка, аплікацыя, вязанне, лялькі, касцюм, тэкстыльны калаж, тэкстыльная скульптура, авангардныя вырабы.

Дзень славянскага пісьменства адзначалі 24 мая ўсе славянскія народы, якія карыстаюцца кірылічным алфавітам. Сёлета з моманту ўзнікнення славянскага пісьменства спаўняецца 1160 гадоў. Адрэаўным пунктам прынята лічыць 863 год, калі браты-асветнікі Кірыл і Мяфодзій заснавалі славянскую абзукі і пераклалі на яе некалькі богаўстаўных кніг, у тым ліку фрагменты Евангелія, апостальскія пасланні і Псалтыр. Стварыўшы тым самым аснову для сучаснага кірылічнага алфавіта, яны, нават не здагадваючыся, заклалі падмурк для свету, у якім на мовах славянскай групы (каля паўтара дзясятка адзінак) размаўляе больш за 400 мільёнаў чалавек. У Беларусі свята пад назвай Дзень славянскага пісьменства і культуры адзначаецца з 1986 года.

Цікавінкі ад Камілы НАВІНКАЙ

На кніжных

Кнігавыданне

як частка культуры і выхавання

Выдавецкі дом «Звязда» ў справе кнігавыдання з 2012 года стаў правапераемнікам рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва», створанай у 2002 годзе. За два дзесяцігоддзі ўжо ў межах аб'яднанага медыйнага прадпрыемства свет бабачылі каля 1000 назваў кніг. Як усё пачыналася, якімі прыярытэтамі ў кнігавыданні кіруюцца «звяздоўцы» цяпер — наша размова з дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карпюкевічам.

— І ўсё ж такі, чаму спадарожнікам фактычна медыйнага выдавецтва стала кнігавыдавецкая справа?

— Сапраўды, нягача даводзіцца зазіраць у параўнальна бліzkую гісторыю, а між тым адказны на некаторыя пытанні даволі часта хаваюцца якраз у нядаўнім часе... Да пачатку 2007 года ў РВУ «Літаратура і Мастацтва» выйшла некалькі кніг пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Як мастацкіх, так і публіцыстычных. Выйшлі дзве ці тры кнігі і самаакупныя. Дарэчы, зборнікі паэзіі. Відавочна, жаданне супрацоўнікаў літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў выдаваць свае творы, кнігі аўтараў часопісаў недзе спела ў глыбіні свядомасці, магчыма, абмяркоўвалася паміж галоўнымі справамі... Такім чынам мы і паспрабавалі... Не пашыраючы штат, сіламі аднаго-двух рэдактараў, прыцягваючы да супрацоўніцтва рэдактараў, спецыялістаў, якія працавалі ў газете «Літаратура і мастацтва», часопісах «Польмя», «Маладосць», «Нёман», «Всесмирная літаратура», падрыхтавалі і выдалі ў 2007 годзе 13 кніг, у 2008 годзе — ужо 26... Далей — болей...

— Ці памятаеце тыя першыя выданні?

— Чаму ж не?! Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Раіса Андрэеўна Баравікова ўклала кнігу праявітых і паэтычных твораў для дзіцячага чытача «Чырвоная кніга ў казках і вершах». Выдатны мастацкі падручнік экалагічнага выхавання малодшых школьнікаў! Выйшлі дзіцячыя кнігі Міхася Пазыякова, Анатоля Эзківа, Андрэя Федарэнкі, Валерыя Кастручына, Раісы Баравіковай, Уладзіміра Мазго, Зоі Гарадзецкай, Алеся Бадака... Дарэчы, для многіх пісьменнікаў выдавецтва стала літаральна сваім. Як для Валерыя Кастручына, Міколы Чарняўскага, Алеся Бадака і шмат лічэ каго. А паэзій — і для Кацярыны Хадасевіч-Лісавой, Паўла Гушынца, Генадзя Аўласенкі, Сяргея Трахіменка...

— Ці адразу выпрацавалі крытэрыі для развіцця кнігавыдавецкага кірунку?

— Нам цяжка было раўняцца на такія магучыя па сваіх магчымасцях, шырокія па вызначэнні палітры кніжнай прадукцыі выдавецтва, як «Мастацкая літаратура», «Беларусь», «Беларуская Энциклапедыя імя Пятруся Броўкі», «Народная асвета»... Тэматычны абсяг мы шукалі паступова. Але ўжо ў першыя гады выпрацавалі некаторыя прыдчыновы падыходы. Па-першае, многія аўтары працавалі паруч з кніжнай групай, у суседніх пакоях, рэдагавалі чужыя творы і па меры магчымасцей пісалі свае ўласныя. Па-другое, мы ўважліва звярнулі ўвагу на публіцыстыку, пачалі складаць кнігі з напісанага і надрукаванага ў грамадска-палітычных штодзённых газетах. Усталяваліся добрыя сувязі з такімі выданнямі, як «СБ. Беларусь сегодня» і «Звязда». Публікацыі ў некаторых газетных рубрыках становіліся зборнікамі, кнігамі ў сэрцы «Беларусь вчера і сегодня». Так мы выдалі «Время и бремя архивов и имен», «Белорусские сокровища за рубежом», складзеныя з газетных публікацый выдання «СБ. Беларусь сегодня». Падзейя стала і кніга публіцыстыкі на той час кандыдата філалагічных навук (цяпер яна — ужо доктар навук) Таццяна Падаляк «Нашчадкі вогненнага вёсак». І лічэ літаральна з самага пачатку выдавецкай дзейнасці мы сталі шукаць арыгінальныя ідэі, арыгінальныя аўтары на гісторыка-асветніцкую, культуралагічную тэматыку. Раіліся, дарэчы, з бібліятэкарамі з розных рэгіёнаў краіны, шукалі падказкі нават у мясцовым друку. Як вынік — з'яўленне кніг, прысвечаных краязнаўству Сенненшчыны, Асвейскай трагедыі, укладзеныя слупкай музейшчыцай

Наталля Серык зборнік «Слуцк. Путешествие во времени», серыя кніг Анатоля Бутэвіча, прысвечаная замкам Беларусі... Падзейя стала і адна з першых кніг, якую падрыхтаваў мастацтвазнавец Юры Малаш, — «Патаемнае наіўных мастакоў Беларусі». Выключна творчы чалавек, сам мастак-прымітывіст, стварыў кнігу пра інісітэнае мастацтва ў даўніну і ў найбліжэйшыя да нас часіны. Выдалі 1000 экзэмпляраў і не прагадалі. Цяпер, хаця прайшло ўсёго пяцнаццаць гадоў, кнігу ні ў адной з букіністчных крам не знойдзеш. І праца над выданням падобнага характару, якой бы складанай яна ні падавалася, стала нам даволі цікавай. Так нарадзіліся і займелі добры розгалас два мастацкія альбомы з цікавымі ілюстрацыямі, грунтоўнымі мастацтвазнаўчымі каментарыямі — «Сялянская энцыклапедыя ў творах Мікалая Тарасюка» і «Палескія былі ў творах Івана Супрунчыка». Гэтыя творчыя праекты, падрыхтаваныя мастацтвазнаўцам, даследчыцай Вольгай Аляксандраўнай Лабачэўскай, заклалі падмурк нашых зацікаўняў мастацкімі альбомамі ўвогуле. За розныя гады ў нас выйшлі альбомы, прысвечаныя мастакам, скульптарам Рыгору Сітніцу, Вячаславу Паўлаўчу, Валерыю Даўгалу, Уладзіміру Слабодчыкаву, Сержуку Цімохаву, Сяргею Каткову...

— І ўсё ж пра мастацкую літаратуру... Якое месца яна займае ў кнігавыдавецкай дзейнасці «Звязды»?

— Прыклад. У 2013 годзе мы выпусцілі 96 назваў кніг. Прыблізна каля 60 з іх — кнігі мастацкай літаратуры. Большую палову з іх займаюць кнігі для дзяцей. Астатнія — проза, паэзія сучасных аўтараў. Выдаём і літаратуру перакладнога характару — творы пісьменнікаў іншых краін на беларускай і рускай мовах. Такія прапорцыі захоўваюцца і цяпер.

Алесь Бадак атрымлівае Нацыянальную літаратурную прэмію за кнігу «Уладар ветру» (Выдавецкі дом «Звязда»), 2022 г.

— Каго б з сучасных аўтараў выдавецтва вылучылі за апошнія гады?

— Алесь Бадак выдаў у «Звяздзе» кнігі прозы і паэзіі, асаблівае гучанне займелі зборнік апавесцей і апавяданняў «Дзваліны чытач», кніга вершаў і паэм «Уладар ветру». Некалькі разоў мы перавыдавалі падлеткавую апавесць Алеся Мікалаевіча «Адзінокі васьмі-класнік хоча пазнаёміцца». Сярод аўтараў нашага выдавецтва — лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнай прэміі СССР, Прэміі Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі, прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Алесь Жук, Аляксей Дударэў, Мікола Мятліцкі, Алесь Марціновіч, Уладзімір Саламаха, Георгій Марчук, Віктар Шніп, Людміла Рублёўская, Іван Штэйнер, Уладзімір Гаўрыловіч, Іван Юркін, Алена Стэльмак, Міхася Пазыякоў... Сярод нашых аўтараў, што робіць выдавецтву асабліва гонар, — народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец. Мы выдалі некалькі яго раманаў, у тым ліку — і ў перакладзе на беларускую мову. Выдалі два тамы яго насычанага, багатага фактаграфічна і проста довакі цікавай мемуарнай прозы. Дарэчы, у партфелі — і рукапіс новага тома мемуараў Мікалая Чаргінца.

— Вы гаварылі пра перакладную літаратуру...

— Вядома ж, не самы прыбытковы накірунак у кнігавыдавецкай дзейнасці... Але і на яго мы звяртаем асаблівую ўвагу. Дарэчы, дзверы нашага выдавецтва адчынены і для пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі. У свой час мы выдалі кнігу вершаў Яўгенія Бутушэнкі «Сережка ольховая». Паэт прыязджаў у Беларусь,

выступіў са сваімі вечарынамі ў трох гарадах — у Мінску, Гомелі, Калінкавічах. Кніга разышлася за лічаныя дні. Выдалі незадоўга да смерці класіка рускай прозы кнігу Валянціна Распуціна «Рассказы». У «Літаратуры і Мастацтве» і «Звяздзе» выходзілі кнігі Алеся Кажадуба, Барыса Косціна, Аляксандра Чарняка,

Выдавецкі дом «ЗВЯЗДА»

Валерыя Казакова. У свой час пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі мы рэалізавалі праект «Созвучие сердец» з 11 кніг. Гэтая бібліятэчка паказала сучасныя нацыянальныя літаратуры краін СНД і беларускую літаратуру на рускай мове. З прэзентацыйнай серыі прадстаўнікі нашага выдавецтва бабывалі ў розных краінах, у тым ліку — і за межамі Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Праект быў адзначаны Прэміяй СНД «Зоркі Садружнасці». Вялікую ўвагу мы надаём пашырэнню прасторы кітайскай літаратуры ў Беларусь. Выдалі пры падтрымцы і кітайскага боку кнігу перакладаў кітайскай паэзіі «Пад крыламі Дракона. Сто паэтаў Кітая». Тыраж неверагодны для паэтычнай кнігі — 2500 экзэмпляраў. Перакладчык Мікола Мятліцкі быў адзначаны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне культуры і мастацтва. Выдалі серыю «Светлыя знакі: Паэты Кітая», у якой пачылі свет зборнікі вершаў Ду Фу, Ай Ціна, Лі Бо, Ван Вэя, Лі Цінчжаа, Ван Гачжэня, Мэн Хаажэня... Збіраемся прадоўжыць гэты праект. Перакладчык кнігі, несумненна, спрыяюць развіццю міжнародных літаратурных стасункаў, дэманструюць свету нашы магчымасці, нашу прыязнасць да розных культур. Прадвоўжыцца свайго роду мастацкая літаратурная дыпламатыя.

— Вы агучылі шмат імёнаў, назвалі канкрэтныя выданні... Відавочна, што ў кнігавыдавецкай справе «Звязда» працуе ў даволі шырокім рэчышчы... Што, на ваш погляд, застаецца па-за ўвагай, да чаго не даходзяць рукі, калі так можна сказаць?

— Літаратуры, кнігавыдавецкі працэс патрабуе ўвагі да гісторыі літаратуры. Жыццёпысы найбольш цікавых літаратараў, літаратурна-крытычныя працы, гісторыя кніжнай справы — гэта неабходны кірунак. Мо і не так шмат чытачоў у падобнага тэматычнага абсягу, але ж такія кнігі патрэбны настаўніку, выкладчыку ВУЗ, гісторыкам, краязнаўцам... І не ўлічваць гэтага — значыць губляць нешта вартаснае, ваджае. Сёе-тое мы робім у гэтым плане. У розныя гады выдалі кнігі літаратурнай крытыкі, літаратурназнаўчыя працы доктороў філалагічных навук Алега Лойкі, Івана Штэйнера, Алеся Бельскага, Вячаслава Рагойшы, кандыдатаў філалагічных навук Міколы Мікуліча, Ляды Алейнік, Ірыны Шаўляковай, а таксама Леаніда Галубовіча, Марыі Верціхоўскай... Выдалі зборнік пісьменніцкіх аўтабіяграфій — «3 розныя сцяжыны». Дарэчы, калісьці выйшлі тры тамы аўтабіяграфій пісьменнікаў Беларусі — «Пра час і пра сябе», «Пяцьдзесят чатыры дарогі», «Вытокі песні»... Чаму б не прадоўжыць гэтую справу. Вырасла, сфарміравалася новае пакаленне таленавітых літаратараў. А што пра іх ведае чытач? Праўда, часам даводзіцца чуць, што за пісьменніка гавораць яго творы... Але хіба не цікава ведаць, дзе нарадзіўся той ці іншы паэт ці празаік, дзе, у якіх умовах прывышоў яго талент, з якімі думкамі і перакананнямі прывышоў ён у літаратуру... Мы выдалі ў свой час шэраг падобных па структуры зборнікаў: «Васіль Быкаў: вядомы і невядомы», «Іван Шамякін: вядомы і невядомы», «Уладзімір Караткевіч: вядомы і невядомы», «Сяргей Грахоўскі: вядомы і невядомы». Відач, варта вярнуцца да гэтага праекта. У 2024 годзе — 100 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. Чаму б не перавыдаць згаданую кнігу «Васіль Быкаў: вядомы і невядомы»?.. Увага да класічнай літаратуры, імкненне прапагандаваць мастацкую спадчыну выхоўваюць культуру чытача, сведчаць пра вартасці здзейсненага нашымі вялікімі папярэднікамі. Памылкова было б не ўлічваць гэтага.

— Дзякуй за размову, якая дазволіла акрэсліць асноўныя прыярытэты ў кніжнай працы Выдавецкага дома «Звязда». Паспехаў і новых цікавых кніг!

Гутарыў Раман СЭРВАЧ

Даступна кожнаму навучэнцу

Вельмі істотнае месца ў нашай кнігавыдавецкай дзейнасці займае дзіцячая літаратура. Без ілжывай сціпласці можна сказаць, што «Звязда» з'яўляецца фаварытам у гэтым напрамку сярод рэспубліканскіх выдавецтваў.

Асаблівую ўвагу мы надаём тым класічным творам беларускай і замежнай літаратуры, якія ўваходзяць у вучэбную праграму. Напрыклад, знакамітая аповесць «Насцечка» Кузьмы Чорнага вытрымала ў нас тры выданні з немалымі тыражамі. Зусім нядаўна мы выдалі апавяданні Міхаса Зарэмбы, якія ўваходзяць у вучэбную праграму для 5-га класа.

Некаторыя з твораў сучасных аўтараў, што пабачылі свет у Выдавецкім доме «Звязда», былі такія папулярнасць, што паспелі ўжо ўвайсці ў школьную праграму. Тут трэба згадаць Генадзя Аўласенку з яго «Казкамі дзядулі Дняпра» — своеасаблівай казачнай энцыклапедыяй, якая ўтрымлівае найкаштоўнейшыя звесткі і па гісторыі, і па географіі, і па біялогіі Беларусі. У абноўленую летась вучэбную праграму ўвайшла таксама тапанімічная казка «Чаму Дукоры такую назву маюць» гэтага ж аўтара з кнігі «Таямніцы назваў», выданай у 2022 годзе. У 2016 годзе пабачыла свет казка Алены Стэльмах «Дуб і крумкач» з вельмі глыбокім, філасофскім зместам і неўзабаве была ўключана ў вучэбную праграму для 9-га класа. Адзін з пастаянных нашых аўтараў Кацярына Хадасевіч-Лісава заўсёды клопацца пра тое, каб прыцягнуць юнага чытача да беларускага пісьменства шляхам уключэння ў аповед гульні, інтэрактыўных элементаў, QR-кодаў, якія пашыраюць поле кнігі ў сёвіце. Яе кніга-квэст «Ключ ад Вялікай Каштоўнасці», што па-

бачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» ў 2019 годзе, таксама летась увайшла ў вучэбную праграму па беларускай літаратуры для 6-га класа.

Разумеючы важнасць падтрымкі адукацыйнага працэсу, у 2022 годзе мы распачалі адмысловую серыю «Школьныя бібліятэка класікі». У ёй выйшлі творы Віталія Вольскага, Аляксея Дударова (мабыць, апошняе прыжыццёвае выданне драматурга), Эдуарда Валасевіча, Пятра Сіняўскага, Максіма Горкага, зборнікі прозы для вучэбнага ў 6-м і 7-м класах. Выданні «Школьнай бібліятэкі класікі» маюць дастаткова стрымане афармленне, таму даступныя па цэнах для кожнага школьніка. Цягам года выпусцілі пяць кніг і плануем працягнуць і пашыраць гэтую серыю.

Наталія ШЧАРБАКОВА, загадчык аддзела кнігавыдання Выдавецкага дома «Звязда»

Каб прывабіць дзіця да чытання

На многіх значных святах, імпрэзах, вечарынах заўжды можна бачыць стэнд з кнігамі ў вабных вокладках. А побач супрацоўнікі РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», якія ахвотна дапамогуць зрабіць выбар. Выдавецтвам арганізуюцца і асобныя мерапрыемствы, скіраваныя на тое, каб далучыць да свету кнігі малодшае пакаленне. Пра іх распавядае Святлана Ганцарэвіч, загадчык аддзела рэалізацыі Выдавецкага дома «Звязда»:

— Фестываль дзіцячай кнігі «Міхасёвы прыгоды», галоўная мэта якога — прывабіць да кнігі навучэнцаў, упершыню быў праведзены летась. Сёлета арганізатары адмыслова абралі тую ж самую дату — 2 чэрвеня. Гэта сумесны праект Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Саюза пісьменнікаў Беларусі, Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк горада Мінска і кніжнай крамы «Акадэмікніга». Лакацыя, якія будуць працаваць — сумесная прыдумка ўсіх арганізатараў. У кошт квіткі на мерапрыемства ўваходзіць цана кнігі ад нашага выдавецтва, якую атрымае кожны наведвальнік на памяць. Плануюцца і іншыя падарункі, патрэбныя ў вучобе: закладкі для кніг, расклад урокаў, календарыкі.

Разлічаны фестывальныя падзеі на малодшых і сярэдніх школьнікаў. Як паказаў леташні досвед, для дзяцей гэта сапраўднае свята: шмат розных лакацый, паўсюль стараюцца зацікавіць. Сёлета будуць запрошаны беларускія аўтары Віктар Шніп, Уладзімір Ліпскі, Дзмітрый Мікалаеў, Жанна Міус, Тамара Кавальчук і некаторыя іншыя.

Праводзіўся падобны фестываль сёлета і на самым пачатку ясны, ён быў прымеркаваны да развіцця з імі — «Дзі, Зіма, ідзі ў дарогу» — і адбываўся ў памяшканні.

Тыя, хто прыйдзе 2 чэрвеня на фестываль у сталічныя музеі, не пашкадуюць: арганізатары ўжо дамовіліся з супрацоўнікамі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, якія пакажуць своеасаблівыя майстар-класы. Будзе ў маленькіх чытачоў і магчымасць зрабіць акварым, пагуляць у настольныя гульні разам з іх арганізатара-

Фота: Катрына Дробова.

Падчас фестывалю «Міхасёвы прыгоды», 2022 г.

рам Наталія Галко. Цягам усяго фестывалю адбудуцца найцікавейшыя заняткі «Пішу як Колас (машынапіс)», а таксама майстар-класы па вырабе арыгамі-закладак для кніг. Усе ахвотныя змогуць пазбіраць пазлы. Яшчэ — пасабраваць з жывой прыродай: пакарміць вавёрка, якія маюць мянушкі і жывуць на коласавых дрэвах.

Падобныя сустрэчы ўжо адбываліся і ў Гомелі, на штогадовым гарадскім фестывалі, што складаўся з аднадзённай вялікай праграмы. Сёлета вырашылі пашырыць географію нашых кніжных вандровак — паедзем таксама ў Гродна на сёмы абласны фестываль кнігі «Гарадзенскі ліфтэст», што будзе адбывацца ў парку імя Жылібера. З намі едуць аўтары Ірына Карнаухава, Уладзімір Мазго і Вікторыя Карась; а ў Брэсце возьмем удзел у Першым рэспубліканскім фестывалі дзіцячай кнігі, які адбудзецца ў межах штогадовага свята «Чытаючы бульвар» і будзе называцца «Падарожжа Васіліны па Беларусі» — у ім плануецца выступленні аўтараў Міхаса Пазнякова, Алены Стэльмах, Ірыны Карнаухавай, Кацярыны Хадасевіч-Лісавай і Іны Фраловай. Там таксама прадуладжана арганізацыя розных лакацый, майстар-класаў ад рамеснікаў, продаж кніг з аўтаграфамі аўтараў.

Так, мы робім усё магчымае, каб зацікавіць дзіця беларускімі кнігамі і аўтарамі.

Аліса БРАТКА

З'ява ў айчыннай гісторыі

Краязнаўчая літаратура апошнім часам перажывае чарговы рэнесанс. Разумеючы гэта і ў Выдавецкім доме «Звязда», надаючы вялікае значэнне выпуску кніг адпаведнай тэматыкі. Бадай, найважнейшае месца сярод іх належыць выданню Анатоля Федарука пад брандам «Старадаўнія сядзібы...», якія за два дзесяцігоддзі вылучыліся ў асобную серыю. Пра важнасць і асаблівае значэнне серыі для краіны распавядае яе навуковы рэдактар — гісторык і грамадскі дзеяч Вольга Папко.

— З чым, на вашу думку, звязана павышаная цікавасць да краязнаўчай літаратуры і ў чым яе сапраўднае вартасць для сучаснікаў?

— Мне падаецца, што цікаўнасць да гісторыі краіны звязана з захваленнем гісторыяй сваёй сям'і, вёскі або горада. Апошнім часам усё больш людзей імкнецца нешта даведацца пра свой род, знайсці карані, пашырыць уяўленні пра мінулае. Нярэдка з такіх даследаванняў вырастаюць краязнаўчыя кнігі. Пошукі захопліваюць, могуць весціся дзесяцігоддзямі... Неаднойчы сярод краязнаўцаў я сустрэкала сапраўдных спецыялістаў па гісторыі рэгіёнаў, якія ведаюць зямлю, вёскі, сядзібы, урочышчы, добра разбіраюцца ў дакументах. Менавіта на іх старалася абапірацца, калі рэдагавала серыю кніг Анатоля Федарука.

— Кнігі Анатоля Федарука — з'ява ў айчыннай гісторыі і культуры. Якое месца займаюць яны сярод іншых падобных твораў?

— Анатоль Тарасавіч быў сур'ёзным вучоным-біёлагам, доктарам навук, чалавекам уплывовым у сваёй галіне. Яму ўдалося стаць выключным спецыялістам у пытанні гісторыі беларускіх сядзіб, якія ён даследаваў з 1980-х гадоў. На яго вачас сядзібы разбураліся, прыходзілі ў заняпад, нярэдка зніклі. Усё пачалося з апісання расліннага свету сядзіб, дзе нярэдка расло

шмат экзатычных для Беларусі дрэваў, кустоў і кветак, існавала ўнікальная культура садаводства і стварэння паркаў. Паступова ён пачаў даследаваць гісторыю, лёсы ўладальнікаў і архітэктурную сядзіб. Так з'явіліся яго першыя кнігі пра сядзібна-паркавыя ансамблі. Ужо ў пачатку XXI стагоддзя стала выходзіць яго знакамітая серыя, распачатая вялікім томам пра сядзібы Мінскай вобласці. Праз некалькі гадоў пабачыў свет том, прысвечаны Брэстчыне. Потым быў перапынак, але Анатоль Тарасавіч не пераставаў ездзіць, даследаваць сядзібы і паркі. Матэрыялы па наступным цікавым для яго рэгіёне — Гродзенскай вобласці — было так шмат, што ўмясціцца ў адзін, нават грувасты том, ён не мог.

Роля Анатоля Федарука ў абуджэнні цікавасці да гісторыі — выключная. Ён не толькі аб'язджаў сядзібы, апісваў і даследаваў іх, але і шмат выступаў на канферэнцыях, кансультаваў уладальнікаў і арандатараў, якіх з гадамі становілася ўсё больш, распрацоўваў праекты аднаўлення паркаў пры музеях, што ствараліся ў сядзібах, вазіў туды экскурсіі.

— Як знаёмства з серыяй «Старадаўнія сядзібы...» спрыяе павышэнню ўвагі (і з боку ўлад, і з боку энтузіястаў) да гісторыка-культурнай спадчыны краіны?

— Анатоль Тарасавіч падрыхтаваў рукапісы пра сядзібы і паркі на палове тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Уявіцеце сабе? На палове! Гомельская, Магілёўская і Віцебская вобласці такіх кніг не дачакаліся. Канешне, ёсць іншыя даследчыкі, у тым ліку і краязнаўцы, аднак асаблівае месца кнігі Федарука з'яўляецца іх універсальнасць.

Безумоўна, кнігі прыцягвалі ўвагу да рэгіёнаў, стану архітэктурных помнікаў і паркаў, становіліся важнай крыніцай для складання новых турыстычных маршрутаў. Дарэчы, іх актыўна набылі і чыталі людзі, якія займаюцца развіццём дрэў і кустоў на продаж. З іх можна даведацца, дзе на Беларусі растуць самыя рэдкія дубы, грэцкія арэхі і розныя падобныя экзотыка.

Фота з сайту grodnnews.by

— Ці будзе серыя працягвацца без Анатоля Тарасавіча?

— «Звязда» выдала два апошнія тамы кніг, прысвечаныя вельмі цікавым сядзібам на тэрыторыі Свіслацкага, Слонімскага, Смагонскага і Шчучынскага раёнаў Гродзенскай вобласці. У планах перавыданне самай прашай кнігі аўтара пра сядзібы Мінскай вобласці. Яна пабачыла свет 20 гадоў назад, з таго часу шмат што змянілася, некаторыя помнікі былі адрастаўраны, зазаяў на нашым турыстычным небасхіле Нясвіж.

Хачу падзякаваць Выдавецкаму дому «Звязда», а таксама аўтарскаму калектыву, усім, хто мае дачыненне да падрыхтоўкі кніг, асабліва дачцэ прафесара Наталлі Анатольеўне Федарук, якая шмат дапамагала сваіму бацьку, а цяпер імкнецца ўшанаваць яго памяць. У мяне нарадзілася ідэя прысвоіць Тэльмаўскай сярэдняй школе, якую ў 1956 годзе скончыў Анатоль Федарук, яго імя. Ён з'яўляецца самым вядомым выпускніком гэтай школы і заслужоўвае такога гонару. Хлопчык, народжаны ў сялянскай сям'і ў 1939-м, пераломным для нашай краіны, змог стаць чалавекам, які шмат зрабіў для яе. Спадзяюся, што ідэя будзе падтрымана.

Гутарыў Мікіта ШЧАРБАКОВ

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

«У перагарэлым патухлым вогнішчы...»

Па слядах адной публікацыі

Дзённікі пісьменнікаў могуць служыць сведчаннем сваёй эпохі, па іх мы вывучаем мінулае час больш, чым па літаратурных творах. Аднак ці можна лічыць іх сапраўднымі дакументамі эпохі? Наўрад ці, таму што гэта перш за ўсё — суб'ектыўная ацэнка падзей і людзей, асабістае стаўленне да тых ці іншых з'яў і асоб. Таму натуральна, што ў чытачоў, асабліва сведка таго часу, пэўныя моманты могуць выклікаць нягэду, жаданне выказаць сваё меркаванне, сваё ўспрыманне і свае ацэнкі таго, што адбывалася. У другім нумары часопіса «Польмя» за гэты год былі надрукаваны дзённікі Вячаслава Адамчыка «Дрэва жыцця», дзе неаднойчы згадваецца Максім Танк. Водрук на гэтую публікацыю даў у «ЛіМ» вядомы даследчык жыцця і творчасці народнага паэта, кандыдат філалагічных навук, загадчык аддзела ўзаемазвязей літаратурна-літаратурнага імя Янкі Купалы НАН Беларусі Мікола Мікуліч.

Летась споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, грамадскага і дзяржаўнага дзеяча Максіма Танка. Я шмат сустракаўся і гутарыў з ім. Гэта быў вельмі ціхі, спакойны, мяккі чалавек, падкрэслена інтравертнага псіхалагічнага тыпу — поўная супрацьлегласць свайму грознаму псеўданіму. Вельмі характэрны на гэты конт развагі народнага пісьменніка Беларусі, акадэміка Івана Навуменкі. На маё пытанне: «А які быў Максім Танк як чалавек?» — Іван Якаўлевіч увосень 1995 года сказаў: «Вельмі добры, шчыры, зычлівы, я проста не ведаю іншага такога. Калі Танк бачыў, што чалавек хоць трохі нечага варта, ён яго падтрымліваў. І так ён падтрымліваў вельмі многіх. <...> Ён нікому не рабіў зла. Пражыць жыццё і нікому не наступіць на нагу — гэта таксама талент. Прытым ён не быў беспрынцыповым, яго заўсёды вызначала пазіцыя, прынцыповасць».

Якім жа дысанансам у параўнанні з гэтымі і многімі іншымі падобнымі характарыстыкамі і ацэнкамі беларускіх пісьменнікаў, даследчыкаў творчасці паэта, грамадскіх дзеячаў і шараговых грамадзян, звычайных чытачоў гучаць выказванні вядомага празаіка Вячаслава Адамчыка ў яго дзённікавых нататках «Дрэва жыцця» («Польмя», № 2, 2023 г.).

Напрыклад, 17 верасня 1987 г. ён запісаў: «Учора цэлай талюкаю ездзілі ў Дом творчасці «Іслач» на семінар перакладчыкаў, дзе Танк, прачытаўшы доўгі, нікому не патрэбны даклад, знямогся і задрамаў тут жа ў прэзідыуме. Сёння яму 75. Правая рука ў яго калацілася, твар хваравіта расчыраванёўся, пад вачыма напухлі «мяхі»...»

Нізку яго новых вершаў, надрукаваных у шэрым «Польмі», мне ўжо чытаць не хочацца — у перагарэлым патухлым вогнішчы наўрад ці выкашчыш іскру».

Няўжо Вячаслаў Уладзіміравіч зрабіў нейкае сацыялагічнае апытанне і пэўна ўстанавіў, што даклад народнага паэта БССР быў сапраўды бескарэсны і «нікому не патрэбны»? Я добра памятаю ранні, напісаны яшчэ ў 1939 годзе, артыкул Максіма Танка «Да справы перакладу мастацкае літаратуры», у якім малады і таленавіты творца пераканаўча выклікаў асноватворныя прынцыпы мастацкага перакладазнаўства. За наступныя ледзь не паўстагоддзя шмат перастараў

з рускай, украінскай, польскай і іншых моў. У нашых нядаўніх гутарках Вячаслаў Рагойша і Сяргей Панізінік, удзельнікі таго семінара, адначасна, што ўражанні ад семінара і ўступнага даклада засталіся яркія, гэта была «падзея магутная» (Сяргей Панізінік).

І зусім дзіўнае і нелагічнае тое, што высновы адносна «перагарэлага патухлага вогнішча» Вячаслаў Адамчык робіць на падставе звычайнай чалавечай стомленасці і нездароўя дакладчыка, звязаных у тым ліку і з узростам паэта. Не перагарэла яно, не патухла. Наперадзе ў Максіма Танка будзе шмат паэтычных іскраў — яркіх, зіхоткіх, гарачых, незабыўных — цэлае суквецце: «Крыж» (1989), «Не знаю, хто — ці чорт, ці Бог...» (1989), «Літанія» (1989), «Калі горыччу перапоўніцца сэрца...» (1994) і інш.

Прыгадаючы часы сваёй працы ў «Польмі», калі галоўным рэдактарам быў Максім Танк і там друкавалася яго заходнебеларуская нататкі «Лісткі календара», Вячаслаў Адамчык у сваім дзёніку 18 верасня 1987 года апісаў, як Яўгена Іванавіча хвалілі за іх супрацоўніцтва часопіса Барыс Сачанка і Іван Пташніцаў, «кожны раз падпілінаваўшы яго ў калідоры. Хвалілі нахабна, бессаромна, лісліва і ўгодліва пасміхваючыся, зазіраючы па-сабачы яму ў вочы».

<...> Гэта паўтаралася на працягу некалькіх месяцаў, пакуль у «Польмі» друкавалася «Лісткі календара», спісаныя найбольш з Цатаеўскага віленскага «*Slowa*», якое прачытаў і я. Яно, ды не толькі яно, а ўся міжваенная польская прэса, скінутая ў груды, ляжала за стэлажамі кабінета беларусісты мінскай бібліятэкі. Па заказе Танка падшыўкі польскіх, пераважна віленскіх і гродзенскіх газет прывязлі ў Мінск».

Прыведзены пасаж — гэта нічым не абгрунтаваны папрок на адрас народнага паэта БССР. Максім Танк удалася начытаць згаданы падшывак, у тым ліку і «*Slowa*», у гады сваёй віленскай маладосці шмат працуючы ў розных бібліятэках, — гэта па-першае. І па-другое: дзе, што ў дзёніку спісана канкрэтна, з каго ці з чаго — з нейкіх публіцыстычных артыкулаў галоўнага рэдактара і выдаўца Станіслава Цата-Мацкевіча, з хронікі? Ці можна было адтуль што спісаць? Ды ці была ў тым патрэба?

Ці ведаў Вячаслаў Адамчык, што запісы, якія стануць «Лісткамі календара», дваццацігадовы паэт пачаў весці яшчэ ў 1932 г., будучы ў падполлі. Занатоўкі за 1932 — 1934 гг. беззваротна прапалі ў варунках «бяскончых вандровак ад сяла да сяла», пераследу польскай дэфензывай, шматлікіх затрыманняў, арыштаў і судовых валакіт.

У адрозненне ад публіцыстычных рэдакцый Станіслава Цата-Мацкевіча ў выдаванай ім падкрэслена праварадыкальнай кансерватыўнай газеце «Слова» і ўсёго гэтага выданне, «Лісткі календара» дыхаюць сацыяльна-гістарычным каларытам з'яў і падзей *заходнебеларускай* сапраўднасці, непаўторным водарам атмасферы *змагання* шчырых і ахвярных, нязломных патрыётаў «забаранага краю».

У пасляваенны час, добрыя два дзесяцігоддзі, Максім Танк толькі збіраў свае запісы другой паловы 1930-х гг., знаходзіў і выяўляў іх у шматлікіх паперах і кнігах, сярод розных рэчаў і даводзіў да ладу. Урэшце, усё гэта, сабраное разам, апрацаванае і сістэматызаванае, ператварылася ў дзёнік «Лісткі календара», які ўпершыню быў апублікаваны ў №№ 1—4 «Польмя» за 1967 г.

Асобнай кнігай «Лісткі...» пабачылі свет у Мінску ў 1970 г. А годом раней яны выйшлі ў Вільнюсе на літоўскай мове, а пасля ў Маскве на рускай. Крыху пазней, у 1977 годзе, кніга з'явілася ў Варшаве па-польску.

На гэтыя выданні ўхвальнымі рэцэнзіямі адгукнуліся дзясяткі аўтарытэтных аўтараў. Калі б паэт хоць нешта запазчыў, а тым больш, як сцяраджае Вячаслаў Адамчык, спісаў «з Цатаеўскага віленскага «*Slowa*», то гэта імгненна б стала фактам публічнасці.

27 кастрычніка 1987 г. Вячаслаў Адамчык піша ў дзёніку: «На ўчарашнім прэзідыуме Саюза пісьменнікаў Беларусі малады літаратары казалі надзьмута-соннаму <...> Танку больш, чым калі-небудзь яму хто гаварыў. Заняты ўласнымі перавыданнямі, трымаючыся абедзюма рукамі за «трон», ён нават пачаў агрызацца: «Вы пішаце вершы. А хіба іх я не пішу? Вы, канечне, больш. А я за семдзiesiąт пяць гадоў менш? Ага...»

І ніякай парадзі, і ні слова спачування, і нічога для справы».

Во дзе прывыклася чалавеку ні для кога, апроч сябе, нічога не рабіць, ні пра кога дбаць...»

Ну, нехта нешта крытычнае, магчыма, і сказаў у эмацыянальным запале кіраўніку пісьменніцкай арганізацыі і дэпутату Вярхоўнага Савета СССР. Гэта быў няпростае час. Малады сучаснік, а літаратары, мабыць, у першую чаргу, часта не надта задумваючыся, выказвалі свае прэтэнзіі і незадавальненні найбліжэйшым кіраўнічым асобам, звязваючы з імі вострыя праблемы і супярэчнасці

ў іх жыцці. А ці ведаў Вячаслаў Адамчык, колькі маладых, і не толькі, пісьменнікаў выказвалася тады і пазней, наадварт, з вялікай павагай, цеплынёй і ўдзячнасцю Яўгену Іванавічу?

А я ведаю, бо якраз тады, у канцы 1980 — пачатку 1990-х гг., ажыццяўляючы даследаванне «Максім Танк і сучасная беларуская паэзія», неспрэчна займаўся гэтымі пытаннямі, праводзіў анкетаваныя паэтыяў — старэйшых і маладзейшых — на прадмет выяўлення іх адносінаў да асобы Максіма Танка і яго творчасці, вызначэння месца мастака ў свеце літаратуры. Пра Яўгена Іванавіча як вялікага нацыянальнага паэта, класіка беларускай літаратуры гаварылі Ніл Гілевіч, Васіль Зубенак, Янка Сіпакоў, Анатоль Грачанікаў, Данута Бічэль, Раіса Баравікова. Надзвычай высокай думкі пра яго асобу былі Сяргей Грахоўскі, Алесь Бажко, Іван Шаміян, Іван Навуменка, Алесь Савіцкі, Мікола Ароўка, Анатоль Вярцінскі, Таіса Бондар, Мар'ян Дукса, Яўгенія Янішчыц, Юрка Голуб, Галіна Каржанеўская і яшчэ, і яшчэ. Сваім любімым паэтам называлі і называюць яго тады маладыя аўтары, а цяпер паэты ў росквіце сваіх сіл Леанід Дранько-Майсак, Віктар Шніп і іншыя.

Якія ж неаб'ектыўныя высновы робіць Вячаслаў Адамчык — таленавіты, гиблы, моцны празаік, які часта сустракаўся з Максімам Танкам, працаваў з ім і, здаецца, павінен быў ніякспра ведаць яго.

Адрознае пасля выхаду дзёнікавых нататак Вячаслава Адамчыка ў часопісе «Польмя» да мяне звярнулася многія пісьменнікі, якія добра ведалі яго.

«Максім Танк — гэта чалавек, — напрыклад, сказаў Віктар Ярац, — на вярта ганарыцца кожнаму сапраўднаму беларусу, які любіць сваіх бацькоў і сваю родную зямлю. Для мяне гэта чалавек з самых вялікіх вяршыняў у людскім родзе!» І далей пра яго дапамогу: «Шчаслівы я тым, што многа разоў меў магчымасць бачыць яго, размаўляць з ім. Ён уратаваў мяне ад спіхвання ў кювет перад тымі персонамі, дыя якіх я ўяўляўся непажаданым на гэтай зямной тэрыторыі, што імкнуўся і актыўна рупіўся наверхі на мяне, як і на Алесь Разанава, ярлык. Ён дапамог мне працягнуць вучобу ў Юмельскім педінстытуце, калі я быў вымушаны развітацца з вучобай у БДУ».

Душа Віктара Яраца поўніцца пацунцамі глыбокай павагі і любові да Максіма Танка: «Дарагі Яўген Іванавіч, найвялікшы дзякуй Вам, самы нізкі паклон да зямлі, што Вы былі ў маім лёсе! Наколькі святлей робіцца на душы, як згадваю Вас! Святлее цэлы свет і ў самыя хмурыныя хвіліны і дні. Любімы мой чалавек! Любімы майстар радка, рэдкага, крамянога, ступага! Любімы майстар роднага, незатаптаванага бруднымі, злымі богамі спаконовечнага слова Бацькаўшчына!»

Мікола МІКУЛІЧ

Матрос. Журналіст. Літаратар

Мінулае сёння хвалюе кожнага чытача. І прымушае азірнуцца навокал, каб надалей шанаваць жыццё, людзей, гісторыю роднага краю. І зберагаць мір, волю на роднай зямлі, не забываць, як дасталася жаданая Перамога над фашыстамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Усё гэта ёсць у творах Алесь Казаннікава, які неаднаразова звяртаўся і да тэмы сваёй малой радзімы. Услаўляў родныя мясціны, пасялак Чырвоны Камень, працавітых аднавітоўцаў... З дзяцінства шмат чаго зведаў: і цяжкую пасляваенную разруху, і голад, і нястачу. Такія выпрабаванні, вядома ж, загартавалі характар будучага пісьменніка, дапамаглі знайсці сябе на нялёгкіх сцяжынах жыцця.

Найлепшыя творы нарадзіліся тады, калі юнак чатыры гады служыў на караблях Паўночнага флоту, а потым па камсамольскай пучоўцы паехаў працаваць на будаўніцтва чыгункі Брацк — Лена.

Хлопец прыняў рашэнне вучыцца далей, каб папоўніць жыццёвы скарбон неабходнымі ведамі. Скончыўшы завочна фальклет журналістыку БДУ, Алесь Казаннікаў працаваў у шматглыбавых «Ленінец», потым — загадчыкам інфармацыйнага аддзела БелТА.

Пазней была праца ўжо ў рэспубліканскай газеце «Літаратура і мастацтва», дзе журналіст змог смела заявіць пра сябе як пра пісьменніка. А вось у папулярным часопісе «Родная прырода» літаратар змог узняцца вышэй на прыступку — стаць намеснікам галоўнага рэдактара.

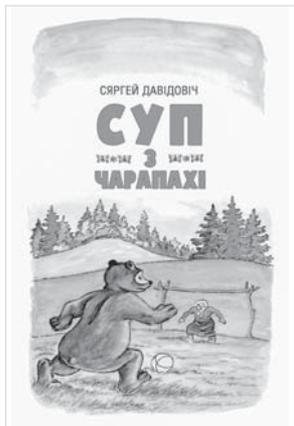
Празаік друкаваўся ў часопісе «Маладосць», дзе пабачыла свет апошце «Вясна надзей». Пазней гэтым твора было накіравана выйсці асобнай кніжкай. Актыўна друкаваўся і ў часопісах «Родная прырода», «Польмя», у газеце «Літаратура і мастацтва», у калектыўных зборніках, якія рыхтаваў тады Саюз пісьменнікаў Беларусі.

У свой час у выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшла асобная кніжка «...А зязюля кувала», дзе ярка адлюстравана лёс кніжных герояў, пасляваенныя падзеі ў родных мясцінах. З любоўю распаўядае пісьменнік пра тую пасляваенную атмасферу, у якой жылі і працавалі простыя вясковыя людзі, якія з пашанай ставіліся адно да аднаго.

Алесь Казаннікаў напісаў яшчэ некалькі невялічкіх кніжак. Адна з іх — «Слесар» — была адзначана нават у Маскве.

Ганна АТРОШЧАНКА

3 казкай жыць — дабро любіць

Чароўны глобус

У Сяргея Давідовіча ў заглавак кнігі вынесена казка «Суп з чарапахі», што стаіць у канцы. Думаецца, Сяргей Фёдаравіч пайшоў такім шляхам наўмысна. Кампануючы свой чарговы зборнік, быў упэўнены, што, зазірнуўшы ў канец і пазнаёміўшыся з гэтай казкай, хлопчык ці дзяўчынка, уражаныя яе зместам, абавязкова захочуць прачытаць усе астатнія творы. Як не зрабіць гэтага, калі гісторыя такая цікавая. Нйначай нешта падобнае будзе і ў іншых аповедах. І не з кім іншым адбываецца, а з зайцам, такім любімым іх персанажам. Ён выходзіць пераможцам з самых складаных сітуацый, з'яўляецца надзіва кемлівым. Пры жаданні каго хочаш абдурчыць.

Так здараецца і ў казцы «Суп з чарапахі»: «Больш за ўсё на свеце Заяц Вушасцік любіў бегача хоць з кім навывперадкі. Ды толькі мала хто згаджаўся на такое спаборніцтва. Марная справа — спрабаваць перагнаць такога спрынтара». Што ўжо казаць пра чарапаху са смешным імем Цюкця. Яна на яго прапанову ўвогуле прамаўчала, бо «чарапахі наколькі ляготна рухаюцца, настолькі марудна і думаюцца». Аднак Вушасцік гэтае маўчанне ўспрыняў як згоду. Адрозніў і ўмовы спаборніцтва прапанаваў: «(...) Калі я цябе пераганю — ты будзеш цэлы дзень вазіць мяне на сабе. Калі ты мяне — я ўвесь дзень буду насіць цябе на сваім сарку. Згодна?»

Цюкця і гэтым разам нічога не сказала. Заяц палічыў гэта згодай і, каб часу не губляць, кінуўся бегчы. Ёе словы: «Ды не пабягу я з табой, Вушасцік!» пачуў, ужо зрушыўшыся з месца. Як жа здзіўлены, вярнуўшыся назад, калі ўбачыў Цюкцю на тым жа месцы. Падумаў, што яна ўсё ж абганяла яго. Паколькі быў сумленным, дадзенае слова стрымаў: «Таму пасадзіў ён Цюкцю сабе на шыю і сумна пакляпаў па лесе».

Далейшы момант у казцы вельмі важны. Ён чарговы раз пераконвае дзетак, што, хоць чарапахі, не ведаючы таго, па сутнасці, абвясціла яго вакол пальца, галоўны герой не спасываў. Як і неаднойчы да гэтага аказаўся хітругам. На іншых выразных адыграцка. Калі Ліса, якую напатаў па дарозе, здзіўлілася, чаго ён на сабе чарапаху носіць, паскардзіўся, што «скразнікі прастудзілі мае шыюныя пазванкі, вась я і нашу Цюкцю замест трэлікі. Добра дапамагае». Аказалася, у Лісы свая бяда. Ад скразняго шыю павярнуць не можа. Не мог Вушасцік не падзіліцца з ёю сваёй «ношай». Праўда, Ліса паскардзілася, што чарапахі халодная. Ды супакоіў, што яна «не застудзіць, а загартуе! Трывай і прывыкай, Лісачка! Вось я трывай і цяпер здаровы, як наймаладзейшы».

На гэтым казка не завяршаецца. Ліса сустрапа Ваўка, у якога была кніга «Сто рэцэптаў смачнай ежы», сярод якіх — і прыгатаванне супу з чарапахі. Два лясных разбойнікі захацелі яго пакаштаваць і накіраваліся да Заяца. Чаму да яго? Ды ў яго агародзе раслі розныя спецыі, з якімі суп стане яшчэ смачнейшы. Вушасцік і прыгатаваў яго ім. Але не з чарапахі! А які, хлопчыкі і дзяўчынкі даведваюцца з казкі.

Пасля гэтага ім захацаца прачытаць і іншыя творы. Яны — на любы густ.

Жанр казкі ў беларускай літаратуры даўно запатрабаваны. Гэта тычыцца як твораў, «напісаных» народнай фантазіяй і асучасненых літаратарамі, так і ўласна аўтарскіх казак. Асабліва прыемна, што за гэты жанр ахвотна бяруцца і тыя, хто робіць у ім толькі першыя крокі. Не менш радасна, што значных поспехаў дасягаюць і тыя, хто даўно добра зарэкамендаваў сябе. У гэтым пераконваюць і даве кнігі казак Сяргея Давідовіча і Міколы Чарняўскага, якія нядаўна выйшлі ў Выдавецкім доме «Звязда». Аб'ядноўвае іх тое, што аўтары ўмеюць заінтрыгаваць маленькага чытача. Не толькі сюжэтам, але нават і назвамі.

Чакаецца яшчэ адна сустрэча з зайцам («Зайка і Зайчык»). Калі ў папярэдняй казцы Сяргей Давідовіч па-свойму асэнсоўвае народны сюжэт, то ў гэтай расказваецца пра сучаснага Заяку, які на лясной дарозе знайшоў люстэрка. Што гэта такое, ён не ведаў. Калі пачаў разглядаць, з яго «раптам штосьці бліснула яму ў вочы»:

«— Ты хто? — памацаў Заяка лапкай свой нос, але пад лапкай нічога не знайшоў.

— Я — Зайчык! — зноў адказаў нехта.
— Гэта я — Заяка! — удакладніў Заяка.
— А я — Зайчык! — пацвердзіў нябачны незнаёмец. — Я — сонечны Зайчык. Я — вунь з таго люстэрка, якое ляжыць на дарозе».

Кранальная гісторыя і ў казцы «Волік»: «Бычэчка вельмі цешыла тое, што акрама мамы Каровы яго любілі ўсе астатнія: і Гаспадыня з Гаспадаром, і іх малыя дзеткі, і іншыя жыхары гаспадарскай сядзібы». Толькі нядоўга ў яго была радасць. Ад пёўніка Кукарэкі даведаўся, што век яго — кароткі. Пасля гэтага сышоў з дому. Аднак пра Гаспадара свайго не забыўся. Калі на яго напаў Мядзведзь, выратаваў ад смерці. Сюжэт казкі ўвязаны з рэальнасцю. Нібыта «даўно гэта было. Так даўно, што сёння ніхто нават не скажа, дзе і калі адбылася гісторыя з Волікам. (...) Таксама невядома, ці звязана гэтая гісторыя з тым, што здавён-здаўна ў нашых лясках жывуць сапраўдныя дзікія быкі — зубры. Адкуль яны? Не выключана, што гэтыя магутныя волаты — нашчадкі даўно забытага Воліка».

Цікавы паварот тэмы Сяргей Давідовіч знаходзіць нават там, дзе, здавалася б, нічога новага сказаць немагчыма. У гэтым пераконвае казка «Залатая рыбка». Ігнатка, адпусціўшы залатую рыбку, засмуціўся, што не папрасіў у яе веласпед ці набор каліровых алоўкаў. Аднак, убачыўшы ў рацэ нежывую рыбку, жаданне сваё памянаў. Калі зноў сустрэў залатую рыбку, папрасіў зрабіць так, каб вада «была чыстая, каб ніхто ў ёй не атручваўся». А Максімка («Белы свет»), пачуўшы шкадаванне свайго дзеда, што яму не давалася «пабачыць шмат чаго ў гэтым свеце», дзякуючы чароўнаму глобусу многія гарады яму паказаў. Сярод іншых тых, якія дзед вызваляў у Вялікую Айчынную вайну ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Сяргей Давідовіч добра вядомы і як мастак, які паспяхова працуе ў галіне ініціатывы мастацтва. Сам аформіў і кнігу «Суп з чарапахі», што надае ёй яшчэ большую прывабынасць. Малюнкі дазваляюць лепш убачыць і адчуць тое, пра што расказваецца ў выданні.

Усходы чарадзейнасці

Назву кнізе патрыярха нашай дзіцячай літаратуры Міколы Чарняўскага дала казка «Дзе ўзяць красоўкі для Слана?» Шукай не шукай, а наўрад ці знойдзеш у дзіцячай паэзіі аўтара, які б надрукаваўся ў рэспубліканскіх выданнях у 15 гадоў. І ніхто ў 20 гадоў не выдаў сваю першую кнігу. А ў Міколы Чарняўскага ёю стала «Дзе лета канчаецца». А пасля — год за годам... Так шмат кніжак з'явілася, што ўсе і пералічыць цяжка. І ўсе, як адна, цікавыя не толькі зместам. Як і гэтая.

Дзе ўзяць красоўкі для слана? Ён жа такі вялікі, паспрабуй апрані яго. Ды і не толькі красоўкі, бо:

*Каб не дастарыцца
Рэкордам,
Надумаў Слон заняцца
Спортам.*

*Ды нечакана Беэмот
Паддаў яшчэ ахвоты:
— На п'яць пудоў
Спадзе жывот,
Сам не пазнаеш,
Хто ты!
Ты лянь, як я, брат, пахудзеў,
Каб лёгкім, спрытным
Чуцца...*

Знайшлося каму дапамагачь Слану: «Зіяла Жырафа мерку. // Ёй пасабляла Кенгуру». Пасля за справу ўзяліся краўчыкі. І, канешне, не забыліся пра спартыўныя атрыбуты: «Прывалаклі // на цягача // і штангу, // і гантэл!». Прывезлі іх ажно з Урала, дзе на гэта пайшоў увесер металалом. Годна выступіў Слон на спаборніцтвах. Нявыкрутка атрымалася толькі з кросам. Не захацеў бегчы ў кедах, заявіў: «Красоўкі трэба — «А-дзі-дас!» На жаль, для яго іх не знайшлося. Так і не выйшаў на старт, па сёння іх чакае.

Казка «Дзе ўзяць красоўкі для Слана?» — з тых, што называюць аўтарскія. Яны (усяго дзясць) твораў згаданага жанру) і склалі змест кнігі. Усе цікавыя самі па сабе, аднак зборнік атрымаўся цэласным дзякуючы своеасаблівай прадмове, арыгінальна названай «Замест аўтографа». Няцяжка здагадацца, пра што яна. Безумоўна, пра жанр казкі, у якім Мікола Мікалаевіч плённа працуе не адно дзесяцігоддзе. Творы гэтыя можна чытаць і на сон, у якасці калыханкі ці проста бавячы з сынамі ці дочкамі вольны час. Як шмат даюць казкі тым, хто імі захапляецца:

*Як зорных нябёсаў квяцістасць,
Як шчыраасць матулінай ласкі,
Як свет непаўторны дзяцінства,
Жывуць з намі
Розныя казкі.*

Але пра тое, што яны даюць дзіцячай душы, гаворыцца асобна:

*Жывуць, рассяваючы ўсюды
Свайі чарадзейнасці ўсходы,
Каб верылі людзі ў іх чуды,
Як верылі ў ішчасце заўсёды.*

*Жывуць, каб не злом, а красою
Здзіўляць, захапляць
і лагодзіць,
Каб людзі дабрэлі душою
З іх сілай і мудрасцю ў згодзе.*

Дыдактызм да месца яшчэ і таму, што з твораў можна даведацца, «што такое хороша і што такое плоха». У самых розных варыянтах. Ды і праз дзеянні персанажаў, якія жывуць у казках. Не толькі ў народных, але і напісаных рознымі аўтарамі. Аднак гэта не толькі жывельны свет, але і раслінны, у чым упэўнівае казка «Сварка на градзе». На жаль, тут таксама не абыйшлося і без такога, што не з лепшага боку характарызуе і некаторых людзей: «На градзе — усё гудзе, // Сварка з раніцы ідзе. // Навакол — // Мітусня, // Навакол — // Вальтузня». Пасварыліся расліны так, што цяжка разабрацца, чья праўда. Толькі некалькі прыкладаў: «Таўстаногі ўпарты боб // Агурка пад паху згроб»; «Юны кроп драмаў спакойна — // Спаць любіў ён позна, // І яго наўкол маркоўнік // Абступіў пагрозна»; «Не ўстрымалася фасоль, // Гарбуза стручкамі коле»...

Знайшліся, праўда, і тыя, хто ўзяўся астудзіць гэты вэрхал: «Сварку гэту ўсе пачулі, // А найпершаю — цыбуля. // Навастрыла мігам пікі // І пайшла на шум і крыкі, // А за ёю і часнок». Па-свойму памірыла ўсіх дзяўчынка Гануля. Бо толькі суладдзе і ўзаемная падтрымка даюць добры плён. На такіх думкі наводзіць казка «Лясная сталовка». Аднак гэта не азначае, што ў прыродзе ўсё так проста. Як відаць з адной з казак, паўсюль ёсць тыя, хто гатовы іншых абвесці вёск папалыца («Смоўж-ашуканец»). Не ўсе і да ведаў ахвотныя («Сычова навука»): «Нават азбуку не ведаў, // Сыкаў «Сы» адно». Падумаў было вычыцца, ды цяргнення хапіла ненадоўга: «Добра знаю «Сы» — // Гэтага даволі».

Ёсць у кнізе і іншыя, не менш цікавыя гісторыі: «Незвычайны ўрок», «Захварэў аднойчы Леў», «Кот Мурмыла». Пазнаёміяцца хлопчыкі і дзяўчынкі з персанажам, якога ні ў аднаго іншага аўтара не напаткаеш («Здарэнне з цёткай Слізготкай»). Яна наравістая, характар такі, што не пазайздросціш. І не хавае свайго норава:

*— Хто катацца шпарка любіць —
Стой, злязь!
Хто са мной у спрэчку ўступіць —
Коўзь, бразь!*

Яшчэ доўга сваволіла б яна, калі б не з'явілася машына, што рассявала жвір на снежную дарогу. А тут і дворнік яшчэ шпурнуў цётцы Слізготцы ясыку пад ногі. Зразумела яна, што нікому не патрэбна. Паразуменне знайшла з дзеткамі, да якіх пайшла на горку. А пасля і шайбу пачала ганяць.

* * *

Новыя кнігі Сяргея Давідовіча і Міколы Чарняўскага, несумненна, прыносяць радасць хлопчыкам і дзяўчынкам. А бацькі, бабулі, дзядулі хутка пераканаюцца, наколькі гэта добры падарунак у выхаванні дзяцей. Пагодзіцца і настаўнікі, выкарыстоўваючы іх у пазашкольным выхаванні. Як і выхаванні дзіцячых садкоў.

Сняжана РУДНІК

Віктар ШНІП

3 кнігі «Наша і маё»

Сцежка

сцежка
там дзе людзі
сцежка
вядзе ў далечыню
і вяртае
сцежка
яднае і раздзяляе
сцежка
не ведае вечнасці
але яна верная
тым хто па ёй ходзіць
сцежка
марыць стаць дарогай
сцежка
губляецца і знаходзіцца
засыпаецца лістотай

і снегам
зрастае травой
калі пра сцежку забываюцца
і кожны вандрунік
мае сваю сцежку
і кожны памятае
сцежку
да роднай хаты
да ракі да лесу да кладоў
сцежка
рыфмуецца са словам
усмешка
і я ўсміхаюся
здаваючы сцежку
на якой паслізнуўся
упаў
і ўбачыў
як высока-высока
ляцеў самалёт
і пакідаў за сабой
сцежку
як усмешку

Вячэра

мама
кліча вячэраць
а я сяджу на рабіне
і гляджу
як сонца
хаваецца ў някошаную траву
на далёкім лузе
дзе ёсць сажалка
а ў ёй белыя гарлачыкі
як марозіва
якога не хапае ў спёку
мама
кліча вячэраць
і мне хочацца
вячэраць

але я не іду
бо хачу ўбачыць
як суседская дзяўчынка
будзе вячэраць
у садзе пад яблыняй
мама
кліча вячэраць
а я хачу наслухацца
як стракоцуць конікі
у нашым агародзе
мама
чацвёрты раз
кліча вячэраць
і я злажу з дрэва
як з неба
баючыся
што мама
больш не пакліча

Цэп

цэп
цывільны
хоць выглядае
як зброя
цэп
на такую
са снапоў
выбівае ўраджай
але ён забівае
цэп
даўно не мае працы
але ён ёсць
як вёска
у якой я нарадзіўся
цэп
на такую
стаіць у добрай кампаніі
з косамі віламі граблямі
цэп
яшчэ пахне хлебам

і рукамі майго дзеда
які ў час дажынак
бывала вяртаўся дадому
п'яны
як цэп

Відэлец

відэлец
менейкія вілы
якія не ведаюць
што такое сена
як вілы не ведаюць
што такое скварка
відэлец
заўсёды цягнуцца
да талеркі
відэлец
не цікавіцца міскай
яму раздольна на стале
як на полі бітвы
дзе відэлец пасля застолля
ляжыць на талерцы
як на шчыце
брудны шчачлівы
або пад сталом
няшчасны патаптаны
сярод костак
і разбітага посуду
відэлец
шмат чаго памятае
адзін паэт прасіў
выкаліце мне вочы
відэльцам
каб я стаў
беларускім Гамерам
і ніхто не ўзяў
відэлец
бо няма такога відэльца
якім можна
зрабіць Гамера

Настасся НАРЭЙКА

* * *

Гэтак суха пахла рамонкам,
Што хацелася піць і піць.
І не плакаць, і жыць. І жыць!
І вянок завяваць пярсцёнкам.

І баяцца — адзіна — тугі.
І маліцца — адно — на нябёсы.
І рамонкі ўплятаць у косы.
І шаптаць у цішы: дарагі...

* * *

Мне прапісалі мора.
Ты не верыш?
То паглядзі рэцэпты на сталі.
Глядзі хутчэй!
Бо зараз рытнуць дзверы,
Пацягне скразняком — і ўсё. Але...

Глядзі хутчэй!
Пакуль далёка крокі...
Рукою лоб гарачы астудзі.
Нам трэба мора, сонца,
І аблокі,
І мы на гэтым свеце. Паглядзі!

Паехалі! Паехалі
Да мора!
Каб горы — побач. Каб у доме — кнігі.
Паехалі! Пакінем тут
Учора
І скінем гэты горад, як вярыгі.

Паехалі. Там будзе
Сон празрысты.
Празрыстыя каменчыкі і хвалі,
Прызрыстыя нябёсы.

Свеце чысты!
І скажуць нам: «Празрыстымі вы сталі».

І будзе ўсё празрыста.
І глыбіні
Не напужаюць нас, бо гэта — мы.
І твой рэцэпт,
І мой, як неба, сіні —
То наш квіток да лета ад зімы.

* * *

Я нічога пра Цябе не знаю,
Толькі запытаюся: няўжо
Мора слоў вядзе людзей да раю
І пры ім чакаюць іх ужо?

Мора слоў! На што Табе? — спытаю. —
Ці не лепш аб глыбіні маўчаць?
Не пуская ўскліковых словаў зраю
На Тваю святую сенажаць?

Як яны крычалі! Да адчаю:
«Веру! Веру! Веру! Веру я!»
Словы. Толькі фальшы я прыкмячаю.
Вось і дабрылі. Віна мая.

Не, Табе гардыня непатрэбна.
Самалюбанне? — Забярлі!
І маўчанне ў гарнітуры зрэбным
Пазірае ціха, бы знутры.

Як яны крычалі! Гора з імі!
І зусім не ведалі аб тым,
Што сваімі крыкамі пустымі
Нішчылі Цябе, Даруў «святым».

Вера ў глыбіні. Яна маўкліва
Пазірае ў сэрца да асноў.
Лепей слёз празрыста-чыстых зліва,
Чым мільярды самых палкіх слоў.

* * *

Гэты горад забудзе мяне на прыпынку
апоўнач.

І ніводнае нават таксі
не прыпыніцца побач.
Давядзецца ісці басаноў па асфальце
гарачым.
О, чаму мы для летняе ночы нічога
не значым?

Гэты горад блакітным падасца
бясконцым Сусветам.
І ісці, і маўчаць, і нікоўкі не думаць
аб гэтым.
Нас няма. І таму мы нічога для лета
не значым.
Быць маленькаю зоркай ці Сонцам
вялізным, гарачым?

Гэты горад працнецца наранні,
не ўспомніць нічога.
Нас, такіх абарванцаў вядомных,
да жудасці многа.
Мы — Сусвет. Я — Сусвет.
Я — часцінка Сусвету малая.
Лета нас не ўтрымае на гэтай Зямлі,
не ўтрымае.

* * *

Стаіць салдат у мокрым шынялі.
Па твары дождж струменямі цячэ.
Сябры яго —
пад плітамі ў зямлі.
А ён стаіць. Пакуль. Усё. Яшчэ.

Стаіць салдат. І дождж сячэ, сячэ.
І раз'ядае шчокі злая соль.
І горыч зноўку горла апячэ.
І дождж не змые з пліт бяссілля боль.

Стаіць салдат. Без руху. Як сцяна.
І людзі прыпыняюцца пры ім.
Ды толькі... што пытаецца, калі вайна
Глядзіць з яго вачэй услед жывым?

Стаіць салдат. Стаіць і дзень, і ноч.
А час, на жаль, не павярнуць назад.
Ён ведае і не хавае воч.
Стаіць пад ліўнем бронзавы салдат...

Багдановічу

(акраверш)

Мне мроіцца і ў імені тваім
Асобны, нераздаданы сакрэт.
Калі ля брамы побач мы стаім,
Суладдзе думак напаяняе свет.
І твой сакрэт развеецца, як дым.
Максім...

Эмілі Бронтэ ахвярую

Што тоіцца ў табе, у глыбіні?
Адуль такая сіла незямная,
Што толькі жыць на свеце замінае,
А больш карысці ад яе — ані?

Як цёмны лес у самай глыбіні,
Вачэй тваіх густая зеляніна.
Перад табой укленчыць я павінна,
Ды толькі клічуць іншыя агні.

МАЕ агні. А верас той жа зноў.
Як пры табе. Ды толькі беларускі.
І падаконнік гэты надта вузкі.
І ў скронях, як набат, пульсуе кроў.

Мы гаварылі, Эмілі, яму.
Павер. І я на веру. Пакрыёма.
У кнізе мы замром і будзем дома.
Не верыш? Божа, Эмілі! Чаму?!

Фота Кастуся Дробова.

Іна ФРАЛОВА
Рысіны рэкет

Вісім — мястэчка знакамітае. Тут нарадзіўся Дзмітрый Наркісавіч Мамін. «Сібірак» пазней прырасло да прозвішча, калі творы пайшлі ў шырокі літаратурны свет. Зразумела, вісімчане вельмі ганарацца вядомым земляком. І помнік пісьменніку на цэнтральнай алеі ўсталявалі, і музей адмыслова працуе.

А яшчэ — царква Мікалая Цудатворца ў Вісіме аднаўляецца. Аднапрастоўны храм, што пабудаваны на месцы драўлянага Анатолеўскага. Святога заступніка Анатоля Дзімідава. Турыстаў гасцінна запрашае казачны керамсымі Чарапанавых. Гаспадар з дрэва выразаў каля сотні персанажаў казачнага царства, з густам размясціў іх на шырокім падворку. І, што адметна, ніякіх канфліктаў не ўзнікае на глебе казачнага этнацэнтрызму. Бо там і дурню зразумела: калі жывеш як чалавек — сваё шануеш, чужое паважаеш, тады і да цябе так паставяцца. Вось і жывуць у добрым суседстве Кракадзіл Гена і Каза з казлянятамі. Баба Яга Царэўнежабе ўсміхаецца, а Калабок з Русалкай свецкія размовы вядзе.

Каля ўвахода ў Музей рамёстваў і быту сустракае цэлая мясцовая дэлегатыя. «Былы дом кіржакоў. Адсюль мая бабуля замуж пайшла!» — распавядае прыгожая жанчына маіх гадоў. Дарэчы, Вісім калісьці пабудавалі тулякі, хахлы і кіржакі. Людзі і цяпер жывуць на тры вуліцы, кожны свайго берага грываецца.

Здавалася б, уражанняў! Але было яшчэ чым здзівіць. Каля ланонкі вісіць абвестка: «Просьба рысь не карміць, калі грукаецца ў вокны!» Вялікія літары — грукаткі і шырокія напачатку, напрыканцы — туляцка адна да адной, як маладзья елачкі пры дарозе.

Узнікае недаверлівае пытанне: ці не для турыстаў байка? Аказалася, сапраўды жыхарам спасу няма ад рысі. «Спачатку драпежніца тыдзень-другі абыход па дварах робіць: у вокны грукае, дзверы кіпцюрамі дзірэ — есці просьіць, — наперабой скардзяцца мясцовыя, — пакуль хто не здасца і не пакарміць. Тады — усё, ад вёскі не адчэпіцца, цэлую зіму з карка не злезе!»

Сварлівыя вавёркі

Чорнаісточынск для тагільчан — своеасаблівае Рублёўка. У сэнсе багацця прыроды. Так, месца жывапіснае: вада, лес, горы. Сапраўднае вольніца. Дзякуючы сардэчным і адкрытым людзям — Наталлі і Міхасю, якія ўзялі «шэфства» над беларускай групай, давалася і мне пабачыць на ўласныя вочы тую ўральскую казку.

Сямейная пара ўзялася будаваць дачу ў Чорнаісточынску. Па сродках, канешне. Але ладны парнік вялікім мажым мядзведзем ужо расцягнуўся на высокім каменным беразе, дагледжаны маладзенькі сад побач радаваў вока. Уявіць цяжка, колькі працы ўклалі людзі, колькі цяплення, каб удыхнуць у халоднае каменне жыццёвую сілу! Бо каменны бераг — бадай што адзінае сонечнае месца. Было дзе з гасцямі і гарбату на горных зёлках папіць.

Кухню і вялікую веранду гаспадары ўладкавалі ў першую чаргу.

Уразлілі дрэвы ў тры абхваты на участку, кожнае вышынёй з вежу, і... вавёркі. Бесцырымонныя сварлівыя таваркі, з-за якіх ні фортку, ні дзверы нельга адчыніць. Лезуць у кожную шчыліну, нахабна шкоднічаюць. А калі знойдуць што з ежы — сварацца і б'юцца паміж сабой, доўга і ўпарта, да крыві. Не разняць, ні разгнаць лясных разбойніц. Пасля толькі патлумачылі гаспадары, што збіраюцца гэтыя мілья звяркі ў банды і за ўкрадзеную здабычу ідуць сцяна на сцяну, як футбольныя фанаты.

На маіх вачах адна такая вершчыстка ўмомант з гаспадарамі разабралася. Міхась накрыві краем абруса пачэннае на стала, на якое нацэлілася вавёрка. Дык нахабніца ўскочыла мужчыну на галаву і з такой злосцю пачала лапкамі барабаніць! А на лапках жа вострыя кіпцікі!

Фота з саіма ойр.мнбі

Добра, што ў шапцы быў! Разам з гаспадаром дасталася на арэхі і гаспадыні. Вавёрка сапсавала ёй прычосу і, здаецца, пасму валасоў вырвала, калі Наталля ручніком збівала раз'юшага звярка з галавы свайго чалавека. Пячонне скандалістка, канешне, таксама паспела сцягнуць. Аляксандр Македонскі пазайздросціў бы такой бліскуча-маланкавай перамозе на трох напрамках.

А так праблема ў дачнікаў аднолькавая. Гаспадыня скардзілася на пецьчых драздоў, што гняздо сваё дэманстравалі на па галінцы далей і лес перанеслі, а лавацаца садовым бжужжелем усё роўна да іх прылятаюць. Садовы салатзейшы, чым лясны.

Але ж паратунку ад вавёракі і драздам няма. Нягодніцы іх гнёзды спусташаюць. Вязбожна знішчаюць блакітныя яечкі.

Хто ў хаце гаспадар?

Як аказалася, вавёркі не адзіныя лясныя жыхары, хто жадае сталавацца на дачы. Пакуль Наталля і Міхась забавлялі нас гульнёй з вавёркамі «Хто ў хаце гаспадар?», маленькі паласацік з доўгім хвостам залез у прадуктовую сумку і пашкодзіў брыкеты з сухім супам. Міхась пачухаў патыліцу пад дзіравай шапкой і выснаваў рэшткі супу ў піцілітровую бутлю з-пад вады. Бурундук і не думаў уцякаць. Ён смешна залез унутр пластыкавай бутлі і пачаў лапкамі запіхваць у рот ежу. Нарэшце нашы знаёмія былі адпомшчаны. Паласацік апынуўся ў палоне сваёй сквапнасці. Але ў той дзень Наталлі з Міхасём было наканавана праіграць лясным жыхарам з лікам 2:0.

Гаспадарамі ў хаце і другі раз былі не яны. Упарта бурундук не выкінуў ніводнай крошчкі і паслухмяна сядзеў у сваёй турме аж да вечара. Звярок нявінна глядзеў на людзей вачыма-бусінамі. І, вядома, перад ад'ездам Міхась вымушаны быў зрэзаць верх бутэлькі. Наталля, па-жаночы мудра, змягчыла проігрыш: «Глядзі ты, які здабытчык! Як мой Мішка. Ну, бязкі ўжо, небарака... Парадуй сваю жоначку!»

Надзіва, дарога ў горад падалася даўжэйшай, чым на дачу. Бо ехалі моўчкі. Думкі займаў паласаты бурундучок. «От, ўпартае стварэнне! Маленькі, а характар мае! — нека без асаблівых эмоцый, нібыта сам сабе, амаль перад самай гасцінцай загаварыў Міхась. — Я тыдзень назад рыдлёўкай нарумышы палёўкі парушыў. Проста верх знёс адным махам. Бачу: цэлы вывадак зусім-зусім маленькіх мышанят.

з каморы. Сапраўды — халодны, цяжкі, гладкі... і на ніткі разбіраецца.

Прызнацца, крыху няёмка сябе адчувала перад суправаджальнікамі — Мікітам Васільевічам, журналісткай і кіроўцам, калі праязджалі населены пункт Азбест. «Яны ж, мусіць, з пялюшак ведаюць пра дзівосныя якасці мінерала?» — з'ядала я сама сябе.

Але далейшае развіццё падзей хутка развела надуманасць і самаедства.

Стрыманы, тактоўны Мікіта Васільевіч быццам бы насрэжак душу адкрыў. — Вось — мая малая радзіма! Дом, а там далей — школа.

Кінуў ён у той бок, дзе за пухнатым гуртам падлетак-ёлачак дамы схаваліся. Усё першым снегам «прыцяршушана», па-ўральску шчодрым: дамы па вокны ў сум'этах хаваюцца, ёлачкі пад шапкамі снегавымі не варухнуцца. Гляджу і дзіўлюся: пад позіркам Мікіты Васільевіча вокны павесялелі і ёлачкі ажылі.

Радуюся з харошым чалавекам Мікітам Васільевічам. А як жа, разумею — Радзіма!

— У сорок трэцім пад Лоевам дзед загінуў, — усхвалявана распавёў суразмоўца. І тут жа паправіў сябе:

— Прадзед. Фотаздымак у тэлефоне знайшоў, паказаў. І цяпер перад вачыма стаіць: маладзі хлопца, па ўсім відаць — смяльчак, герой! Смяшлівы і вясёлы, у зубах цыгарка, з-пад пілоткі чуб віхрасты, вочы смяюцца.

— Так, — кажу, — цяжка тады Перамога далася. Пры фарсіраванні Дняпра? Мікіта Васільевіч кінуў у адкас. — Чакаем, пакуль дачушка падрасце. Прыедзем у Беларусь да дзеда...

Харошая цётка

«Харошая цётка» — гэта я. Сама пацешуся і вас пацешу сваёй неспадзяванай хвілінай славы, што атрымала ад маленькага чытача. Маленькага і чыстага, чыё сэрца яшчэ не зведала мані і ўсялякай няпраўды.

Падпісала кніжку «Ромашкі на асфальце» дачушцы Мікіты Васільевіча, з якой, спадзяюся, давядзецца бліжэй пазнаёміцца, калі малеча падрасце і разам з бацькамі прыедзе ў Беларусь.

Тым жа вечарам дзяўчо разам з татам кніжку ад «А» да «Я» прачытала. Па словах Мікіты Васільевіча, з задавальненнем. А кніжку насамрэч прыемна ў рукі ўзяць. Фармат А4, шрыфт адпаведны. Аздабляў малюнкамі Сяргей Анатолевіч Волкаў. Пашчасціла выдаць у «Звяздзе».

І вось перагорнута апошняя старонка з вершанай казкай пра Сараканожку і майстра Вожыка. А на вокладцы — мой партрэт. Тата тлумачыць юнай чытачцы: гэта аўтар. Дзіця яшчэ зусім маленькае, таму ўсе немаёмныя людзі яе палюхаюць і не выклікаюць станоўчых эмоцый. А тут!

Алёнка

Напэўна, кожнага беларускага літаратара хоць раз у жыцці турбавала пытанне, як бы выглядаў Максім Багдановіч, калі б лёс падаравал яшчэ колькі гадоў жыцця? Натуравальна, вельмі цікава. Гэта нахшталь таго, як і кожную асобу жаночага полу, няхай сабе і не аматарку беларускай літаратуры, таксама хоць раз у жыцці цікавіла: як бы выглядала сталае Алёнка з шакаладкі?

Мяне пашчасціла, бо асабіста пазнаёмілася з той самай сапраўднай пасталедай Алёнкай. Прыгожай дай ўсмішлівай. Гэта палётка Валыжанца Ерафеева-Цвярская. Не верыце — зазірніце ў гугл.

Мурзінскія самацветы

Агідныя такія — нібыта слізкія. Пузаценькія, лапкі ружовенькія... Брр. Дрэнь. Размахнуўся ўжо, а тут проста пад лязо палаявая мыш кінулася. Маруджу, даю магчымасць збегчы. А яна села перад сваімі мышанятамі, лапкі растапырыла, нібы сабой прыкрывае, і ў вочы глядзіць».

Перад пасадкай у цягнік не сцяргае — пацікавілася: які лёс спасціг сямейку палёўкі. Мужчына толькі адмахнуўся. Навошта пыталася?

Мурзінка — радзіма першых горшчыкаў Урала. У царкве Стрэчання Гасподняга месціцца Мінералагічны музей Фермана. Арганізаваў яго ў сярэдзіне мінулага стагоддзя прамы нашчадак Данілы-майстра.

З хітрай усмешкай сустракае наведвальнікаў Дзядок Слышко, нібы нагадвае: звяртацца да экспанатаў пажадана «самацветы», скажаш «камяні» — пакрыўдзіш мясцовых.

На вітрынах нябёснай прыгажосці экспанаты! Вось дзе можна падсілкавацца натхненнем! Кожны з іх мае ўнікальную гісторыю. Але найбольш уразіла нараджэнне такога цуду. Кожны самацвет спее ва ўлонні маці-прыроды пры ўнікальных умовах, уласцівых толькі яму. Падобна нараджаецца і пазтычнае слова.

Дзаволіла сабе выказаць сумненні, што ёсць такія... (вырвалася «камень»), з якога можна кудзело праці. Пасля таго, як мжана вытрымала позірк эксперсавада, вынеслі мне экспанат аднекуль

Алесь Бачыла: вартавы гармоніі і шчасця

за спінай у Якуба Коласа, у год, калі народны пясняр святкаваў свой 70-гадовы юбілей. А гэта — здымак з Карэліч. Письменнікі прыехалі на сустрэчу — 20 сакавіка 1960 года. Знаходзяцца ў сакратара райкама партыі, як пазначана чыйсьці рукою. Побач з Алесем Бачылам — постаці, якіх нельга не пазнаць: Янка Брыль, Максім Танк, Іван Шамякін... 3 адрасам — і другі здымак: ужо

з Берасцейшчыны, з Камянца. Задумлівы Алесь Бачыла і ўсмешлівы Максім Танк... Цікавымі падаюцца здымкі з вайсковых збораў — капітан Алесь Бачыла і старшы лейтэнант Уладзімір Юрэвіч, год 1965-ы, Барысаў... Ёсць і здымак з Вялікай Айчыннай — літсупрацоўнік газеты «В бой за Родину» капітан Бачыла і адказны сакратар гэтага ж выдання Скрыгану. Год 1945-ы...

Фатаграфічныя памяткі з далёкіх часін — самыя выключныя, самыя дакументальныя сведчання. Мо не такія красамоўныя, як іншыя дакументы, што схаваны ў архівах. І ўсё ж праз фотаздымкі мы бачым не толькі вочы паэта, яго адкрыты погляд, — мы адчуваем сэрцабіццё яго радка... І як запавет на стагоддзі наперад гучаць і такія словы Алесь Бачылы: «...Душой адклікайся на душы людзей, // Нясі ім спагаду, сардэчнасць, // Знай: самай высокай з усіх прывілей — // І ёсць чалавечнасць! // Спажыва жывога сумлення твайго — // Ад гора найлепшыя лекі... // Таму і прасілі здавён аднаго: // — Будзь чалавекам!»

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Часам, аглядаючы гісторыю беларускай літаратуры, шкадуеш, што не давалося жыць у пару, калі на ніве беларускага прыгожага пісьменства працавалі яркія, цікавыя творцы, чые кнігі і цяпер прыцягваюць, нязмушана трывожачь. Як, напрыклад, не захапляцца такімі паэтычнымі радкамі, з любоўю да роднага краю

выпісанымі Алесем Бачылам: «Бязрозкі, бярозкі... І кожная ў белым // І постаццю кожная як на падбор. // Глядзіш, і здаецца, ну, чым не капэла? // Чаго ты чакаеш? Прыходзь, дырыжор! // Але дырыжор не прыходзіць. Густая, // У сто тысяч ствалінак, капэла маўчыць, // І голлем раз-поразу цяжка ўздыхае, // Не могуць цяжкую крыўду змагчы».

І вось бы, адкрыўшы гэтыя радкі, пра нешта пагаварыць з самім паэтам. А мо і памаўчаць дзе-небудзь у пералеску каля яго роднай Лешніцы, блізкай і знаёмай і мне.

...Збіраючы старонка за старонкай літаратурна-краязнаўчую памяць Пухавіччыны (а Лешніца — гэта сённяшні Пухавіцкі раён), ведаючы, што на той час ужо не было сярод жывых самога паэта, я шукаў стасункаў з яго родзічамі. І вось Ніна Барысаўна Ватацы на паштоўцы ад 27 красавіка 1987 года піша мне: «Паважаны Алесь!

Віншую Вас са святам 1-га Мая, жадаю поспехаў і шчасця.

Высылаю Вам адрасы.

Яўгеніі Яфрэмаўны Бачыла:

Мінск. Ленінскі праспект, д. 19, кв. 98. Тэл. 20.98.07...»

Так паціху стаў збіраць усемагчымыя звесткі пра Алесь Бачылу. Пісаў пра паэта ў звязку з Пухавіцкай тэмай у яго творчасці ў кнігах «І марам волю дам», «Пухавіччына: Літаратурнае гняздо Беларусі», у перыядычных выданнях.

За гады сабраўся і некаторы фатаграфічны архіў з выявамі паэта, яго сяброў і паплечнікаў... Некаторыя са здымкаў, якія зараз прапаную ўвазе чытачоў, глядачоў, друкаваліся. Іншыя, здаецца, нідзе не сустракаліся...

Персанажы на здымках — і письменнікі, і яго спадарожнікі, часам, відаць, зусім выпадковыя — з такімі прасветленымі, адкрытымі тварамі, што выявы прыцягваюць, дадаюць і нам, сённяшнім, усмешак, падштурхоўваюць да той самай філасафічнасці, што гучала ў вершах Алесь Бачылы, паэтаў яго пакалення... Канешне, яны, тыя, хто прайшоў праз выпрабаванні сацыяльна-эканамічных, палітычных змен, хто на вайне быў, хто на свае вочы бачыў і неверагодныя пераабсталяванні жыцця да лепшага, хто адчуў усю жорсткасць рэпрэсіўнай машыны, былі і неверагоднымі летуценнікамі, імкнуліся зазірнуць у заўтра. Гэтыя радкі Алесь Бачылы былі надрукаваны ўжо пасля смерці (дарэчы, у часопісе «Маладосць»):

*Дзве тысячы сто першы год —
Час велічнай гармоніі і шчасця.*

*Жаданы век! Працуй, твары, жыві,
Ажыццяўляй людскія летуценні.
Я адкрываю шчыры свет любві,
Свет справядлівасці, гуманнасці, сумлення.*

Углядаюся ў здымкі 1950-х... Вось на адным — з Каралінчавічаў — Рыгор Няхай, Максім Танк, Алесь Якімовіч, Янка Брыль, Алесь Бачыла, нехта яшчэ мне, на жаль, не знаёмы... А вось ён, аўтар слоў песні «Радзімы маёй дарагой» (кампазітар — Уладзімір Алоўнікаў),

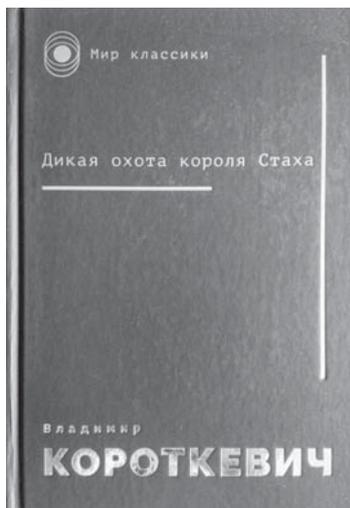

Суаўтар Уладзіміра Караткевіча

Мовазнаўцы, даследчыкі моўнай стыхіі перакананы: мова — жывы арганізм, таму лічыцца, што кожнае пакаленне чытачоў павінна мець свой пераклад знакавых твораў сусветнай літаратуры. Нядаўна ў сталічным выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Свет класікі» выйшла аповесць Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха», пераствораная па-руску. Галоўны рэдактар выдавецтва Віктар Шніп патлумачыў неабходнасць з'яўлення новага перакладу і расказаў карэспандэнту «ЛіМ» пра некаторыя акалічнасці працы з перастварэннем тэкстаў найлепшых айчынных пісьменнікаў:

— Серыя «Свет класікі» з'явілася ў нашым выдавецтве зусім нядаўна. У ёй пабачылі свет творы Міхаіла Булгакава, Антона Чэхава, іншых вядомых пісьменнікаў сусветнага маштабу. Але і сярод айчынных аўтараў ёсць тыя, чые творы добра вядомы ў далёкім і бліжнім замежжы: найперш гэта Іван Шамякін (ужо ў серыі пабачылі свет два выданні) і Уладзімір Караткевіч.

Аповесць «Дзікае паляванне караля Стаха» перастваралі і раней, да таго, як у творы аднавілі рэдактарскія купюры. Тады пераклад з'яўляўся дасканалым. Але час ідзе, нішто не стаіць на месцы, таму і тэксты павінны абнаўляцца. Так, актуальны пераклад зроблены караткевічазнаўцам, мовазнаўцам, які дасканала валодае абедзвюма мовамі, пастаянна вучыцца сам і вучыць студэнтаў, — кандыдатам філалагічных навук, выкладчыкам журфака БДУ Пятром Жаўняровічам. У яго тэксце няма недасканаласцей, хатэрных для некаторых іншых спроб перастварэння Караткевіча па-руску: легендарны пісьменнік загучаў па-сучаснаму!

Варта дадаць, што, па сутнасці, творы нашых класікаў у XXI стагоддзі пакуль не перастараліся па-руску. Ранейшыя пераклады, зробленыя Навумам Кіслікам і іншымі літаратарамі, адносяцца да мінулага стагоддзя. Кнігі ж Уладзіміра Караткевіча сталі здабыткам перакладчыцкага цэху XXI стагоддзя. І гэта вельмі своєчасова! Так, калі нашы супрацоўнікі прыязджаюць у краіны былых рэспублік Савецкага Саюза і прывозяць з сабой кнігі айчынных аўтараў, там кажуць: а дзе нам пачытаць ваших аўтараў па-руску? На жаль, з беларускай мовы ва Узбекістане ці Казахстане перакладчыкаў няма.

Аповесць гэтая ўжо выходзіла па-руску ў выдавецтве «Беларусь» некалькімі гадамі раней — тады наклад цалкам разышоўся.

Да таго ж, акрамя прозы Уладзіміра Караткевіча, Пятро Жаўняровіч перастварыў і яго паэзію. Так, на другое паўгоддзе запланавана публікацыя вершаў класіка ў часопісе «Неман» — таксама новае прачытанне лірыкі Караткевіча, сучаснае яе перастварэнне. Для Пятра Жаўняровіча ён — настаўнік і ўзор літаратурнага таленту. П. Жаўняровіч перакладае Караткевіча на працягу доўгіх гадоў і сам у нечым пераймае яго талент, якім нагхняецца. Мяркуючы па творах П. Жаўняровіча, можна канстатаваць агульнасць некаторых тэм і матываў. І гэта цудоўна: выбіраць найвышэйшую вяршню і мэтанакіравана скараць яе, без страху, што звалішыся... Добры прыклад самаахвяравання... Пятро Жаўняровіч стаў суаўтарам Караткевіча ў перакладзе, ён годна стаіць за Караткевічам: не выпінаецца, але і не хаваецца...

Яна БУДОВІЧ

Досвед, супрацоўніцтва, дасягненні

Падпісанне пагадненняў аб супрацоўніцтве паміж музейнымі ўстановамі Беларусі і Расіі, адкрыты дыялог і абмен досведам паміж дэлегацыямі, ідэі сумесных праектаў у межах Саюзнай дзяржавы, аб'ява аб стварэнні Асацыяцыі гістарычных музеяў Беларусі і Расіі, работа тэматычнай канферэнцыі — усё гэта мела месца на Першым беларуска-расійскім музейным форуме, які нядаўна прайшоў у Мінску.

У склад расійскай дэлегацыі ўвайшло больш чым семдзесят прадстаўнікоў з васьмнаццаці расійскіх рэгіёнаў. Адкрыў пасяджэнне дырэктар Дзяржаўнага гістарычнага музея Аляксея Лявыкін (Масква). Ён распавёў пра найцікавейшыя акалічнасці стварэння музейнай установы і яе дзейнасці, а таксама асаблівасці яе працы ў апошнія дзесяцігоддзі. Прагучалі звесткі і пра дзейнасць філіялаў, і аб супрацоўніцтве ўстановаў з беларускімі музеямі.

агульных праектаў і абмен экспазіцыямі з музеямі Расійскай Федэрацыі.

Генеральны дырэктар Расійскага нацыянальнага музея музыкі Міхаіл Брызгалаў распавядаў аб праектах устаноў. Значнае месца ў яго паведамленні адводзілася асабе Сяргея Рахманінава і святкаванню яго 150-гадовага юбілею, а таксама мерапрыемствам і папулярна-асветніцкім праектам з нагоды ўрачыстасці. Постаць славяна музыканта мае вялізнае значэнне не толькі для культуры Расіі — яна знакавая і ў сусветным мастацтве. 2023-і ў Расіі аб'яўлены годам Рахманінава. Пазнаёміцца бліжэй з асобай вядомага музыканта, судакрануцца з яго творчасцю будзе магчыма і ў суайчыннікаў — у Беларусі плануецца размяшчэнне экспазіцыі, прысвечанай жыццю і дзейнасці вялікага майстра.

Адным з самых цікавых было выступленне супрацоўніка Федэральнай дзяржаўнай бюджэтай установы культуры Дзяржаўнай выставачнай цэнтр «РОСИЗО» Вольгі Галактыёнавай. Яна спынілася на асаблівасцях выкарыстання

Падчас падпісання пагадненняў.

ужо ў чэрвені ў Маладзечне распачне работу экспазіцыя мастацкіх галаграм.

Пра досвед выкарыстання сродкаў мультымедыя ў экспазіцыі Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея «Стары замак» раскажаў дырэктар установы Юрый Кітурка.

Вакол супрацоўніцтва з беларускімі музеямі было выбудавана паведамленае генеральнага дырэктара Пскоўскага музея-запаведніка Святланы Мельнікавай. Яна падрабязна спынілася на праектах, што ажыццяўляліся ў апошнія гады.

Па выніках пленарнай сесіі абралі каардынатара супрацоўніцтва музейнага аб'яднання Расіі і музейнага аб'яднання Беларусі. Ім стала Вольга Галактыёнава.

Эмацыянальным быў зварот да дэлегатаў форуму міністра культуры Рэспублікі Беларусі Анатоля Маркевіча. Ён адзначыў, што менавіта работнікі культуры стаяць на варце культурнай бяспекі абедзвюх краін:

— Найвялікшай пагрозай з'яўляецца страга культурнай самабытнасці, размыццё культурна-генетычнага ядра народа. Пагрозы духоўнасці нашых народаў праяўляюцца ў фарміраванні негатывага вобразна на міжнароднай арэне, дыскрэдытацыі і перапісанні гісторыі, распаўсюджанні знешняй масавай культуры, якая супярэчыць духоўным каштоўнасцям нашых краін. Усе гэтыя пагрозы маюць вынікам дэвальвацыю агульнапрызнаных каштоўнасцей і скажэнне духоўных і маральных арыенціраў...

Анатоль Маркевіч падкрэсліў, што неабходна прадуладзець усё, каб гэтага не дапусціць. Акрамя таго, міністр культуры асабліва вылучыў плённае су-

працоўніцтва абедзвюх краін у сферы культуры. Ён падрабязна спыніўся на сумесных мерапрыемствах, якія маюць мэтай пашырыць узровень адукаванасці і інфармаванасці насельніцтва пра агульныя дасягненні і культурную спадчыну. Так, пашырана географія Дзён культуры, падпісваюцца пагадненні і мемарандумы аб супрацоўніцтве паміж установамі, арганізуюцца рабочыя сустрэчы, перамовы, круглыя сталы, семінары, абменныя выстаўкі, а летась была закладзена добрая традыцыя правядзення Дзён духоўнай культуры.

— Аб'яднаўшы досвед, веды, рэсурсы, мы зможам дасягнуць шмат чаго. Ужо сёння мы бачым плён сумеснай працы, — адзначыў Анатоль Маркевіч.

У завяршэнні прамовы міністр культуры ўручыў кіраўніку расійскай дэлегацыі Але Манілавай нагрудны знак «За ўклад у развіццё культуры».

З дакладамі і прывітальнымі словамі выступалі першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусі Валерыя Грамада, генеральны дырэктар Дзяржаўнага рускага музея Ала Манілава, кіраўнік Прадстаўніцтва Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы ў Мінску Марыяна Шчоткіна. Змястоўныя даклады агучылі дырэктар расійскага Цэнтральнага музея Вялікай Айчыннай вайны 1941–1945 гг. Аляксандр Школьнік, дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Уладзімір Варапаеў, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Мінскага абласнога краязнаўчага музея Вольга Шылько.

Далей форум працаваў як тэматычная канферэнцыя па трох секцыях: «Музейныя фонды Расіі і Беларусі: сучасныя метады захавання і праёўвання музейных калекцый», «Расія і Беларусь: музейны практычны офіс» і «Музейны турызм». Плённым вынікам мерапрыемства стала падпісанне 43 пагадненняў аб супрацоўніцтве паміж музеямі абедзвюх краін, у тым ліку паміж Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеем і Пскоўскім дзяржаўным аб'яднаным гісторыка-архітэктурным і мастацкім музеем-запаведнікам; паміж Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеем Якуба Коласа і Усерасійскім музеем А. С. Пушкіна, Дзяржаўным мемарыяльным і прыродным музеем-запаведнікам І. С. Тургенева, Дзяржаўным музеем гісторыі расійскай літаратуры імя У. І. Даля.

Дакладчыкі не раз агучвалі спадзяванне, што правядзенне міжнародных музейных форумаў стане добрай традыцыяй супрацоўніцтва ў культурнай сферы і будзе мець плённыя вынікі для народаў абедзвюх краін.

Аліса БРАТКА
Фота БелТА

Слова мае міністр культуры Беларусі Анатоль Маркевіч.

Насычаным і інфарматыўным было выступленне дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Аляксандра Храмога, які адзначыў плённасць супрацоўніцтва з расійскім музеем. Адною з яго прапаноў стала ідэя стварэння выставачнага праекта па гісторыі Саюзнай дзяржавы. Аляксандр Храмы распавядаў і пра адзін з унікальных праектаў — гісторыка-этнаграфічную экспазіцыю «Жывая спадчына Беларусі», якая нязменна карыстаецца ўвагай наведвальнікаў.

Міністр культуры Тульскай вобласці Таццяна Рыбкіна распавядала аб рабоце музеяў рэгіёна і асноўных кірунках іх дзейнасці, асаблівае значэнне для якіх мае той факт, што Тула — зброевая расійская сталіца.

Таццяна Рыбкіна спынілася і на супрацоўніцтве музейных устаноў рэгіёна з Рэспублікай Беларусь. Нашы музеі, з якімі рэгіёнам наладжаны творча-працоўныя стасункі, у асноўным знаходзяцца ў Магілёўскай і Гомельскай абласцях.

Змястоўным стала паведамленне дырэктара Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргея Усіка. Ён рэзюмаваў, што дзейнасць музеяў даўно ўжо выйшла з межаў выключна экспазіцыйнага кірунку, з чым звязана тое, што ў апошнія гады актыўна распрацоўваюцца іншыя формы работы з наведвальнікамі: літаратурна-музычныя фестывалі, квэсты і іншыя праекты. Акрамя таго, па словах Сяргея Усіка, стану чым момантам можа стаць і стварэнне

пры стварэнні экспазіцыі аптычных галаграм — прымяненне гэтай тэхналогіі, па сутнасці, з'яўляецца апошнім крокам у музейных тэхналогіях і дапамагае зрабіць рэдкія ўзоры мастацтва даступнымі і зразумелымі шырокаму колу насельніцтва. Так, і наведвальнікі найперш не абмінуць тыя музейныя ўстановы, дзе выкарыстоўваюцца найноўшыя тэхналогіі. Дарэчы, неўзабаве і ў беларускіх аматараў будзе магчымаць далучыцца да актуальных дасягненняў у музейнай дзейнасці —

Ускладненне веткаў да помніка «Мінск — горад-герой».

Культуры прэстыж кліча ў Нясвіж

Праісці адмысловымі маршрутамі, выпрабаваць удачу, атрымаць падарункі, трапіць туды, дзе звычайна зачынена, сустрэцца з уладарамі замка, натхніцца выступленнямі запрошаных артыстаў і самім станцаваць сярэднявечныя танцы, а яшчэ ўзбагаціцца ментальна і душэўна можна было падчас «Ночы музеяў» у Нацыянальным гісторыка-культурным музей-запаведніку «Нясвіж».

Мы вырашылі завітаць менавіта сюды, бо сёлета Нясвіж азнаменаваны трайным юбілеем. 7 мая 1583 года быў закладзены падмурк замка — спраўдзілася жаданне князя Мікалая Хрыстафора Радзівіла Сіроткі, які запрасіў на будоўлю замежных інжынераў, архітэктара італьянца Джавані Марыю Бернадоні. Такім чынам, сёлета 440 гадоў з дня закладкі першага каменя замка. 2 ліпеня 1993 года на базе гістарычных помнікаў горада быў заснаваны Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік «Нясвіж» — яму 30 гадоў. І, нарэшце, сёлета спаўняецца 800 гадоў гораду Нясвіжу. Ва ўрачыстасці такіх дат свята ў музеі быць асабліва яркім!

— «Ноч музеяў» у замку — заўсёды штосьці незвычайнае: сцэнарыі, экскурсіі, якія не ўваходзяць у стандартны маршрут, — адзначае Вольга Галубовіч, спецыяліст па сувязях з грамадскасцю Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Нясвіж». — У мінулым годзе, напрыклад, спускаліся ў сутарэнні. Кожны год — новая тэматыка. Сёлета шмат магіі, таямнічасці. Улічваючы, што палац поўны легенд, цікавых гістарычных падзей, вярэнні час найлепшы для паглыблення ў старажытную атмасферу. Паўзмрок адкрывае таямніцы. Нездарма вельмі запатрабаваны нашы начныя экскурсіі, якія праводзім у зімні час. Уявіце: вы ідзце ў апраметнай цемры, і толькі ліхтар і экскурсавод... «Ноч музеяў» — заўсёды феэрычная падзея. Летась яна была прысвечана 210-годдзю напалеонаўскай бітвы, бо адзін з Радзівілаў — Дамінік Іеранім — там удзельнічаў. З гэтай нагоды была рэканструкцыя бітвы французскай і расійскай арміі. Сёлета ж шмат музыкі і тэатралізацыі. Не кожны дзень мы ходзім на канцэрты, і сёння — выдатная магчымасць.

Ці ёсць яшчэ тыя, для каго музей асацыіруецца з нечым статычным? А музей-запаведнік «Нясвіж» даказвае, што ён — жывы арганізм. І гэтым разам прагляд экспазіцыі сумяшчаецца з дзеяннем. Акцэнт — на музыку і тэатралізаваныя прадстаўленні, касцюміраванне. Прычым у ролі артыстаў — самі супрацоўнікі. Кожныя 10 хвілін групы з 30 чалавек з нецярпеннем чакалі, калі адчыняцца цэнтральныя дзверы, каб адправіцца на сустрэчу з гістарычнымі персанажамі, незвычайнымі героямі, адолець лабірынты замка і атрымаць сувенір на фінішы.

— Экскурсію маршрутны кожны год у нас розныя. Сёлета мы запланавалі выхад на бастыён, на валы, куды звычайна турыстаў не пускаюць, спуск у інтымныя дворык, — расказвае культургаганізатар Алена Гарох. — Не ўваходзіць у стандартныя экскурсіюныя маршруты тэатральная зала, бо прызначана для канцэртаў, баліяў. А сёння яна ў распараджэнні публікі, да таго ж з выступленнямі запрошаных артыстаў. Да ўвагі і выставачная зала з новай экспазіцыяй.

Такім чынам, цікавыя месцы, недаступныя ў звычайныя дні, становяцца даступнымі лакацыямі, якія прэзентуюць замка па-новаму.

— Да 30-годдзя мы рыхтуем выставачны праект са збораў музея-запаведніка, — дзеліцца начальнік экспазіцыйна-выставачнага аддзела Алена Фомчанкава. —

Мы сабралі шмат цікавых прадметаў, якія яшчэ не паказваліся. Атрымалася дзевяць калекцый: дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, сучаснае мастацтва, археалогія, нумізматыка... Цалкам праект будзе адкрыты крыху пазней, а да «Ночы музеяў», да адмысловага маршруту, мы прадстаўляем частку. Тут можна ўбачыць як самыя раннія прадметы — IX—XI стст., так і сучасны жывапіс, напрыклад, работы мастакоў Зінкевіча, Швайбы, Ждана. З прадметаў IX—XI стст. цікавы фрагмент сякеры. Ёсць фрагменты прадметаў з пакояў княгіні, знятыя пры рэстаўрацыі, з раскопак. Найбольш каштоўныя можна ўбачыць на адкрыцці праекта да 30-гадовага юбілею палаца.

Разынка сёлетняй «Ночы музеяў» у Нясвіжы — удзел вядомых творчых калектываў: Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля «Харошкі», фартэп'янага трыа «ТрыАТайм» і заслужанага калектыву Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Яўгенія Бушкова.

Ансамбль «Харошкі» ў багатых, шыкоўных касцюмах увасобіў колішніх насельнікаў палаца. І свята ў Нясвіжы набыло новыя фарбы.

— Удзел у «Ночы музеяў» — новы вопыт для нас, што вельмі цікава, — дзеліцца саліст «Харошак», заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Васіль Прыходзька. — Наш калектыв шматгранны і мае многа кропак судакранання з рознымі відамі мастацтва: тэатральным, музейным... Наведальнікі сёння ўбачаць жыццё замка знутры. Гэтаму пасадзейнічае і наша праграма, якая створыць атмасферу тых часоў. Адыграюць сваю ролю і касцюмы, і рэпертуар, і музыка — усё складзецца ў адно цэлае. Акцыя «Ноч музеяў»

Выступае ансамбль «Харошкі». Салістка — Марына Анкуда.

карысная тым, што ёсць магчымасць асвяжыць погляд: новы фармат музейных маршрутаў, выстаўкі ў іншым ракурсе, кратыя ў падачы фактаў... Так мы адкрываем раней нязведаныя грані, сягаючы ў старажытнасць, бо сучаснасць базіруецца на вытоках. Карані трэба ведаць. Пазнаёміцца з экспазіцыяй, унікальную ў жыццё замка — адзін са спосабаў зразумець, як жыць далей.

Аркестровая група Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля «Харошкі» прадставіла ўнікальны камерны праект, які створаны па матывах «Полацкага шытка». У аснову пакладзены нотныя запісы беларускай шведскай музыкі эпохі Адраджэння. Шматколерныя мелодыі ў віртуозным выкананні, бліскучы вакал, дзівосныя сцэнічныя касцюмы разам з раскошнай залай палаца — усё гэта стварыла непаўторную атмасферу далёкай таямнічай эпохі беларускага Барока. Цэнтральнае месца музычнай праграмы занялі такія інструменты, які дзяяннічныя цымбалы, ражкі, басэтыя — і вось мы ўяўляем, як менестрэл, пілігрымы, шляхта збіраюцца на плошчы сярэднявечнага горада.

Вакальна-інструментальныя аранжыроўкі Уладзіміра Гінько «Князеўна даўно ў мамкі была», дзе ў аснове — тэксты Максіма Багдановіча, слухаліся на адным дыханні. Прысутныя пачулі кампазіцыі з творчай лабараторыі «Харошак», якія паўсталі з тэкстаў, знойдзеных у Аршанскім шытку. У аранжыроўцы Ігара Мельнікава прагучалі раманы «Дзе б ты ні была, кахана» і «Да паў вшнію». Высакародная атмасфера замка вельмі пасавала праніклывым спевам салістаў Вольгі Неўмяржыцкай, Марыны Анкуда, Віктара Кедала. Старажытная беларуская музыка ў выкананні «Харошак» стала найлепшым спадарожнікам для ўяўлення падзей мінулых часоў, каларыту эпохі.

Удзельнікі «Ночы музеяў» чакаюць пачатку маршруту.

А чорная панна Нясвіжа ходзіць па замку? Шкай-насі наведвальнікаў не было межаў. Чорную панну можна сустрэць? Прынамсі, былых удадальнікаў гэтага палаца — адназначна. У Залатой зале ўдзельнікі адмысловага маршруту чакалі гаспадары замка Міхал Казімір Радзівіл Рыбанька і Францішка Уршуля Вішнявецкая Радзівіл, якія прадставілі імпрывізацыю дзей з жыцця палаца. Потым — Паляўнічая зала, сцены якой аздоблены шматлікімі трафемамі.

Наступны пункт маршруту — найбольш відовішчны — тэатр Францішкі Уршулі. У цэнтры Нясвіжа Міхал Казімір Рыбанька для сваёй любімай жонкі пабудоваў прыдворны тэатр. Пра яго адметнасці сёння сведчаць унікальныя экспанаты, якія можна ўбачыць на маршруце. Гэта агромністыя тэатральныя машыны — мудрагелістыя драўляныя канструкцыі — для дэманстрацыі розных з'яў прыроды. Напрыклад, адна імітавала дождж, а слугі на сцэне сыпалі муку з тоўчанага рысу. Другая машына стварае вецер з дапамогай кола і трэняй тканіны. Ды не толькі дождж і вецер можна было чуць з машын падчас прадстаўлення, але нават грукат грому. Вось дык авансходства! «Такая машына размяшчалася над авансцэнай, каб максімальна ўзмацніць уражанне. Складалася яна з пустой скрынкі-рэзанатара. А ўнутры былі зубчастыя калёсы», — удакладняе экскурсавод Алена Лукашанец. А яшчэ з дапамогай машын можна было ўбачыць мора — так званыя машыны-хвалі. А слугі апырсквалі глядачоў салёнай вадою. Такім чынам, сыхадзілі са спектакля мокрыя, але задаволеныя.

Тым часам на маршруце працягвалі ажываць касцюміраваныя героі. У выставачнай зале да гасцей выйшаў Мікалай Хрыстафор Радзівіл. Зварнуўшы ўвагу на каштоўнасць экспанатаў выставачнай залы, якія звязваюць мінулае і цяперашняе, ён заўважыў, што Нясвіжскі замак па сёння зберагае гісторыю роднай зямлі.

У Гетманскую залу падымаліся па дзорнай вежы, па ёй жа спускаліся ў інтымныя дворык. «Інтымны не ў значэнні, што тут праходзілі спатканні. Насамрэч тут былі спецыяльныя хады, праз якія на выпадках небяспекі замак можна было пакінуць», — тлумачыць Алена Лукашанец.

Трапіўшы з інтымнага дворыка ў цэнтральны, гасці працягвалі прымаць удзел у праграме. Сярод шматлікіх забаў прыягнулі сярэднявечныя танцы. Узяўшыся за рукі, сталі ў круг і станцавалі «маразулю», «сварлівых прачак». Майстар-клас праводзілі завадатары ў пыльных касцюмах паненак і кавалераў.

Толькі ў «Ноч музеяў» была магчымасць бясплатна наведваць арсенал і капілку замка. Капліца, думачца, — найбольш цікавае месца палаца. Тут прадстаўлены адмысловыя экспанаты, напрыклад, боты і фрагмент кунтушовага (слускага) пояса з пахавання Караля Станіслава Радзівіла Пяне Каханку другой паловы XVIII стагоддзя. Восем прадстаўнікоў роду паказаны ў трунных партэтах, якія стваралі спецыяльна для пахавальнай цырымоніі. Вялікую каштоўнасць уяўляе радавая ікона, размешчаная ў алтары. Яе копію падарылі нашадкі Радзівілаў: у цэнтры Дзевы Марыя, анёлы над ёй трымаюць карону, а па баках спускаюцца скруткі з надпісам «Іаан, ты пераможаш». «Ікону знайшоў перад бітвай з туркамі пад Венай Іаан Сабескі», — адзначае супрацоўнік музея Аксана Лушчыцкая. Капліца Нясвіжскага замка ўнікальная яшчэ сваёй тэхнічай ростасцю «тразайн» — аб'ёмны жывапіс, які атрымаўся толькі з адценняў двух колераў (тут карычневы і ружовы).

Ноч аказалася кароткай для спазнання ўсіх скаральных ведаў і цікавае, ды Нясвіж будзе працягваць адкрываць свае таямніцы. Спяшайцеся на юбілейны мерапрыемства!

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Тэатральная машына, якая імітавала з'явы прыроды.

Тайны маскоўскага дна

Днямі ў беларускі і расійскі пракат выйшаў прыгодніцкі дэтэктыў рэжысёра Карэна Шахназарава — «Хітроўка. Знак чатырох». За тыдзень да гэтага шматгадовы генеральны дырэктар кінаканцэрна «Масфільм» і масцігы пастаноўшчык, які назаўсёды ўпісаў сваё імя ў гісторыю кінамастацтва такімі глядацкімі хітамі, як «Мы з джаза» (1983), «Зімовы вечар у Гаграх» (1985), «Кур'ер» (1986), «Горад Зеро» (1988), а ў XXI стагоддзі нагадаў пра сябе фільмамі «Палата № 6» (2009), «Белы тыгр» (2012) і «Ганна Карэніна. Гісторыя Вронскага» (2017), прадставіў новую работу эксклюзіўна ў нашай краіне — спачатку ў Брэсце ў кінатэатры «Беларусь», а затым — у сталічным ілюзіёне «Масква».

Служка стала для знакамітага пастаноўшчыка першай рэжысёрскай работай за шэсць гадоў, цягам якіх ён актыўна займаўся іншымі сваімі дзеясловамі — кінастудыяй «Масфільм». Восем разоў чвэрць стагоддзя Карэн Георгіевіч загадвае фабрыкай мрой, і менавіта ў апошнія гады прадпрыемства дамаглося найбольшых поспехаў на ніве тэхналагічнага і камерцыйнага прагрэсу, аб чым, у прыватнасці, сведчыць кароткі прэзентацыйны ролік для прадзюсару, паказаны перад прэм'ерай у Мінску. Уласна, найлепшай ілюстрацыяй вытворчай моцы амаль стагадовага кінаканцэрна стала зробленая тут касцюмнай карціна «Хітроўка. Знак чатырох» з надзвычай складаным мастацкім рашэннем.

Сюжэт фільма абапіраецца на дэтэктыўны аповесці Артура Конана Дойла і творы Уладзіміра Гіляроўскага, знакамітага рускага журналіста і пісьменніка, летапісца «маскоўскага дна», чые нарысы абясмерцілі адзін з самых змрочных раёнаў Масквы рубяжа XIX—XX стагоддзяў — Хітроўку. Гісторыя апавядае пра сустрэчу апошняга з вялікім тэатральным рэжысёрам Канстанцінам Станіслаўскім, што і на праўду мела месца ў Маскве ў 1902 годзе. Узыходзячая зорка Станіслаўскі (Канстанцін Крукаў) не можа падабраць прадзвізвы інтанацыі для ролі Саціна ў пастаноўцы п'есы Максіма Горкага «На дне». Па нагхненне ён задумаў спусціцца на самае дно, а дапамагчы яму ўзяўся не хто-небудзь — дзядзька Гіля (Міхаіл Парэчанкаў), які гэтак дно ведае дасканалы.

«Я чамусьці ніколі не здымаў лёгкае захапляльнае кіно, але заўсёды вельмі хацеў, прычым заснаванае на творчасці Гіляроўскага. Гэта выключная, хаця, магчыма, і трохі падзабытая постаць у рускай літаратуры. У адным з нарысаў кнігі «Масква і масквічы» Гіляроўскі апісвае жыццё самага крывадушнага і змрочнага раёна Масквы свайго часу — Хітроўкі. Там збіраліся злодзеі, баякі, працавалі прафесійныя жабракі. І некалькі разоў задумаў зніць кіно паходле Гіляроўскага супала з рашэннем

аб'яднаць нарысы Уладзіміра Аляксеевіча з кнігамі Артура Конана Дойла і ідэямі Канстанціна Станіслаўскага. Так з'явілася «Хітроўка»... Гэта фільм, дзе шмат гумару і нарэшце, што для мяне асабліва важна, добры фінал. А то апошнім часам у маіх карцінах з хэліэндэма нешта не ладзіцца. Упершыню я зрабіў карціну, фінал якой усяляе надзею», — адзначыў рэжысёр, выступаючы на прэм'ерным паказе ў сталічным кінатэатры.

Нягледзячы на тое, што адпраўным пунктам для фільма сталі рэальныя падзеі мінулага, сцэнарый карціны з фактамі абыходзіцца вольна. Бяскрыўдныя вандроўкі двух інтэлігентаў па маскоўскіх трушчобах воляю аўтараў ператвараюцца ў дэтэктыўны баявік... Жадаючы пазнаёміць рэжы-

Канстанцін Станіслаўскі (Канстанцін Крукаў) і Уладзімір Гіляроўскі (Міхаіл Парэчанкаў).

сёра з галоўнымі хітроўскімі персанажамі, дзядзька Гіля прыводзіць экскурсанта дамоў да свайго сябра — індыйца Раджы, з якім яны рэгулярна гуляюць у шахматы. Пранікнуўшы ў кватэру праз падзвон незаканна дзверы, мужчыны знаходзяць гаспадара забітым на падлозе. Тут на сцэну

Карэн Шахназараў на прэзентацыі фільма.

выходзіць гарадавы Руднікаў (Яўгеній Стычкін) — адбітак конан-дойлаўскага спадчыны (выліты інспектар Лестрэйд з кнігі пра Шэрлака Холмса), а за яго спінай адкрываецца ўвесь падпольны свет Хітроўкі: купшчыкі, крывадушныя босы і г. д.

Разам з Карэнам Георгіевічам прадстаўляць стужку ў Мінск прыехалі рэжысёр трукавых сцэн Іван Шахназараў (сын пастаноўшчыка) і саўнд-прадзюсар фільма і генеральны дырэктар падраздзялення «Масфільм-маістар» Яўгеній Бейлін. «Аднойчы мы сабраліся і падумалі: а чаму, уласна кажучы, заўсёды трэба пачынаць паказы з Масквы? Пара з гэтым завязваць!.. А калі сур'езна, то для мяне сапраўды вялікае шчасце прадстаўляць сваю новую работу ў Беларусі. З гэтай краінай мяне многае звязвае, у тым ліку ўспаміны ў вызваленні Мінска», — заўважыў рэжысёр, выклікаўшы тым самым апладысменты ў поўнай зале. Гэтакама авацыямі, стоячы, удзячныя глядачы праводзілі новую карціну пастаноўшчыка.

Каміла НАВІНКІНА

Інтрыгоўны «Synopsis»

У панядзелак, 22 мая, у сценах сталічнай івент-прасторы «Батанік» прайшоў фестываль студэнцкага кіно «Synopsis» — трэці пад такой назвай. У рамках фестываля свет убачылі новыя кароткаметражныя работы васьмі маладых аўтараў. Імёны некаторых з іх могуць быць вядомыя глядачам па мінулых гадах, іншыя — дэбютанты. Акрамя ўласна кінапаказаў наведвальнік чакаў зладжаныя экспертамі, прадстаўнікамі індустрыі, лекцыі і майстар-класы па кінарэжысуры і акцёрскім майстэрстве.

Да 2021 года форум насяў іншую назву — «Кальварыйскія бабры». Стартваўшы больш за дзесяць гадоў назад як капуснік студэнцкага факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ, разлічаны выключна на «ўнутранае спажыванне» ў сценах факультэцкіх аўдыторыяў па адрасе Кальварыйскага, 9, «Бабры» ў выніку прараслі за межы вучэбнага будынка і ператварыліся ў «Synopsis» — паўнавартасную фестывальную адзінку з дырэкцыяй, паважанымі спікерамі і спонсарскай падтрымкай. Гісторыя гэтага цудоўнага пераўвасаблення варта асобнага матэрыялу, аднак вернемся лепш да дня сённяшняга.

Фестываль 2023 года пачаўся з лекцыі рэжысёра і сцэнарыста, аўтара кароткаметражных фільмаў «Дарога» (2020) і «Аднойчы была зямля» (2022), трыумфатара «Synopsis-2021» (а яшчэ дзясяткаў іншых фестываляў у Беларусі і па ўсім свеце) Кірыла Халецкага — аб базавых навыках пастаноўшчыка. «Пачаць шлях у рэжысуру варта з адказу на простае пытанне: «Навошта патрэбны рэжысёр?» Для сябе я гэта сфармуляваў так: калі даць адзін і той жа сцэнарый некалькім рэжысёрам, кожны з іх убачыць гісторыю па-рознаму і здыме сваё кіно. Значыць, рэжысёр — гэта той чалавек, які прапуская гісторыю праз сябе, рэжысёр — гэта погляд», — пачаў сваю лекцыю адораны кінамастаграфіст. Наступным пасля Кірыла Халецкага глядачоў размінаў (прычым у прамым сэнсе) акцёр тэатра, кіно і рэкламы, педагог школы акцёрскага майстэрства

Akter.by і «эксперт па разняволенні» Ігар Сізаў. Амаль цэлую гадзіну глядачы былі ў яго поўным распараджэнні, пагадзіўшыся ўзяць удзел у майстар-класе «Акцёрскае мастацтва ў кіно». Пачынаючы ад простых практыкаванняў нахшталт самавызвалення з палону ўяўнага касцюма, які нібыта шчыльна аблягае з галавы да ног, і заканчваючы індывідуальнымі выступленнямі перад натоўпам, прысутныя вучыліся авалодаваць сваім целам і не саромецца публікі.

Афіша вэб-серыяла.

Абодва згаданыя спікеры ўвайшлі ў экспертнае журы кінаконкурсу. Кампанію ім склалі сцэнарыстка, пісьменніца Таццяна Шыванава і рэжысёр, прадзюсар, заснавальнік імяной кінашколы-студыі Андрэй Палупанаў. Гонар адкрываць кінамастаграфічную праграму выпала фільму «Піццэрская гісторыя» рэжысёра Мікіты Фальнскава. Што перад намі не дэбют, адчуваецца адразу. Кампазіцыя, фармат, каларыстыка — усё як у вялікім кіно. З-за плячэй выглядваюць вопыт і мноства няўдалых спроб. Простая гісторыя перамяшчае нас у Ленінград 1970-х, дзе маладая выпускніца педагагічнага неахвотна пагаджаецца на размеркаванне ў дзіцячую псіхіятрычную лясчэбніцу. У наш час былая настаўніца (ролю выканала народная артыстка

Беларусі Зінаіда Зубкова) дзеліцца з тэлерапартажэрамі ўспамінамі аб тых гадах.

Працягнулася кінапраграма паказам мікраметражнага фільма «Суразмоўца пакінуў чат» Глеба Спірыдонава. Як і папярэдні аўтар, Глеб раней ужо ўдзельнічаў у фестывалі і з таго часу заўважна падцягнуў свае навыкі. Задума стужкі, знятай на смартфон, простая як камень: дзяўчына перапісваецца з хлопцам, той пачынае дзіўна сябе паводзіць, потым пакідае чат і... грукат у дзверы. Аднаго сказа дастакова, каб апісаць і наступную работу ў конкурсе — кліп «Верныя сябры дзяткіства» ад Дар'і Васільевай. Дыхтоўны музычны ролік, зроблены па заказе аздараўленчага лагера «Зубраня», дэманструе, як дзецці ператвараюцца ў вагатых і праносяць сваё сяброўства праз гады. Пакінуў глядачоў у збянтэжанасці фільм «Гэта праблема» дэбютанта Марата Абрамяна, пастаўлены ім на аматарскай студыі «Несцэра». Зрэшты, рэжысёр прызнаў, што работа не закончана, а наперадзе каманду чакае яшчэ шмат працы.

Асобна вылучаюцца стужкі «Барвенак» і «Мама, пазвані». Абедзве карціны зняты ў суаўтарстве і абедзве — у рамках кінарэаніму «Фільм за чатыры ўкенды» кінашколы-студыі Андрэя Палупанава. Работа творчага дуэта «Код» (Кацярына Бабарыка і Волга Папкова) «Барвенак» заснавана на палескім фальклоры, калі верыць цітрам, і апавядае гісторыю маладой дзяўчыны, якая, не могучы перажыць раптоўную смерць суджанага, звяртаецца да ведзьмы па дапамогу. Нічога добрага падобнага змовы, як вядома, не абяцаюць, таму чакаць хэлі-энду не даводзіцца. У сваю чаргу ў творы Карыны Сергенік і Вікторыі Шчылканавой пад назвай «Мама, пазвані» нябожчыцу (ці ўсё ж не?) маці спрабуе вярнуць да жыцця маленькі хлопчык... Завяршыўся ж «Synopsis-2023» прэм'ерным паказам першай серыі трохсерыйнага вэб-серыяла «Найгоршыя гады. Веста», да стварэння якога меў дачыненне адзін з удзельнікаў — Глеб Спірыдонаў.

Каміла НАВІНКІНА

Майстэрства адлюстравання свету

Сёння маршрут пракладвае гугл-карта, а калісьці — дапытлівы розум неўтаймоўнага першаадкрывальніка. Гэта ўвасобілася на старажытных картах: спробы адлюстраваньня карціну свету, самыя дзіўныя версіі, нестандартныя мадэлі — смелыя здагадкі пра абрысы Зямлі. Старажытныя карты часам настолькі мудрагелістыя і падобныя больш на рэбус, што зразумець і расчытаць іх пад сілу не кожнаму — толькі цікаўным і мэтанакіраваным. Як Леў Казлоў, гісторык, картограф і літаратар. Плён яго апантанай працы па зборы старажытных карт увасобіўся ў выстаўцы «Мастацтва старажытнай картаграфіі» ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

Леў Казлоў.

Леў Раманавіч з'яўляецца экспертам у галіне картаграфіі. Прага спаціжэннага нюансаў спосабу мыслення яго далёкіх калег цягне на басконцыя пошукі і адкрыцці. Вось чаму ў яго навуковым даследчыцкім фокусе — мінулае, поўнае адказаў на шматлікія пытанні.

— Сучасная картаграфія пачыналася яшчэ пры Пталемеі ў I ст. да н. э., — пачаў расповед Леў Раманавіч. — Затым яго забылі, паколькі грэка-рымскае мнагабожжа хрысціянствам было абвешчана язычніцкім. У гэты час набіраў сілу іслам. Арабы захапілі Александрыіскую бібліятэку — гэта канец старога часу, — і змяраў спыталі, што з ёй рабіць. Адказ быў такі: «Калі там ёсць кнігі, патрэбныя Алаху, хай зберагуць, а калі непатрэбныя — спаліць». Так і прапалі тэа манускрыпты, якія належалі калісьці Пталемею. Але некаторыя рукапісы ўсё ж захававаліся, іх трына вывезлі. Калі Еўропа ўвайшла ў эру хрысціянства, запанавала спрошчаная, Т-падобная выява Зямлі: Еўропа, Азія, Афрыка, тры кантыненты, і гэтага дастаткова.

Арабы фактычна вырагавалі Пталемея, перакананы Леў Казлоў. Яны вельмі цікавіліся гандлем — патрэбны былі карты, якія ігралі пэўную палітычную і эканамічную ролю. Але толькі ў XV ст. на працоўкі Пталемея раптам пачаў выкарыстоўваць у Еўропе. Гэтану працівілася царква, бо падваргалася аспрэчванню ідэя, што зямля плоская. «Царква чорным плашчом накрыла ўсю навуку і дасягненні, але былі дзіркі. Гэтымі дзіркамі з'яўляліся манастыры, — цытуе Леў Казлоў. — Менавіта там у архівах захаўваліся важныя дакументы».

Манах Фра Маўро (1385–1459) у 1459 годзе зрабіў вялікую работу — сабраў усе даныя, якія маглі быць на той час, — і прадставіў круглую — хрысціянскага стылю — карту. Яна прадэманстравана ў экспазіцыі і паказвае стандартны варыянт Зямлі ў крузе, толькі памянаны месцамі поўнач і поўдзень, і Індыйскія акіяны аказаўся наверх. Карта зразумелая і пры скрупулёзным вывучэнні паддаецца расчытванню. Можна ўбачыць назвы дзяржаў: *Rossia, Evropa, Fillandia, Tartaria*, праўда, што нестандартна, унізе, а бліжэй да верхняй часткі: *Africa Deserto, Libia, Mavritania, Ethuoria*... На сучаснай карце полюсы і, адпаведна, краіны знаходзяцца ў процілеглых баках. Твор манаха Фра Маўра захоўваецца ў Венецыі.

Карта свету Пталемея хоць вуглаватая, але ўжо бліжэй да сучаснасці. У тая часы ўсё друкавалася толькі чорнай фарбай, як, напрыклад, рабіў Гутэнберг. А размалявалі ад рукі — гэта называлася ілюмінацыяй. Каларовыя ілюстрацыі пачалі рабіць пры прагэстанце Мюнстэра, прафесары Хайдэльбергскага ўніверсітэта. Але людзі былі хітрыя: куплялі чорна-белыя карты, запрашалі тых, хто валодае пэндзлем, і распісалі акавалі, каб прадаць даражэй і зрабіць больш прэзентабельны выгляд. Амаль

усе карты былі распісаны ад рукі акавалі рэальнымі фарбамі. А каларовыя фабрычны друк з'явіўся толькі ў сярэдзіне XIX ст.

Калі не хапае сродкаў і магчымасцей, але ёсць вялікае жаданне, ратуе вынаходлівасць. Еўрапеец Себасцьян Мюнстэр жывіў у сярэдзіне XVI ст. Ён у пашанотным узроўне апантаным ідэяй адлюстравання свету, разумеў, што не зможа ўжо паездзіць па розных краінах. «Па сутнасці, многія картографы не наведвалі краіны, якія адлюстравалі на картах, як, напрыклад, Меркатар: ён карыстаўся іншымі крыніцамі. А Мюнстэр расаслаў лісты знакамітым вучоным, картографам свайго часу, каб яны даслалі даныя для агульнай энцыклапедыі. Тыя адгукнуліся. Прыкладна ад 60 спецыялістаў ён атрымаў картографічныя звесткі і склаў касмаграфію, якая лічыцца энцыклапедыяй картографічнага сярэднявечча», — расказвае Леў Казлоў. У экспазіцыі можна ўбачыць пталемееўскую карту свету ў выкананні Мюнстэра з мастацкімі элементамі.

Першыню ў справе картаграфіі ў XVI ст. пярэйдзе да Галандыі. Галандскі атлас XVI–XVII стст. будзе лічыцца

Глобус, зроблены Львом Казловым, які знаходзіцца ў Нясвіжы.

найлепшым. Нядзіўна, гэты час — залатая эра картаграфіі. «Родапачынальнікам быў Абрагам Артэлюс (1527–1598). Дагэтуль спрачаюцца: ён ці Меркатар стварыў атлас. Справа ў тым, што Артэлюс зрабіў гэта на 15 гадоў раней. Ён быў выдатным прадпрымальнікам, ездзіў па еўрапейскіх краінах, збіраў найлепшыя карты. Пазнаёміўшыся на кніжнай выстаўцы ў Лейпцыгу з Меркатарам, зразумеў, што сапраўдны картограф — той, які падыходзіць да справы навукова, апярэў у сваіх праекцыях матэматычна», — тлумачыць Леў Казлоў.

Карта свету ў меркатарскай праекцыі, прадстаўлена ў экспазіцыі, яркая, маляўнічая і напоўнена шматлікімі сюжэтамі.

Тут вельмі інфарматыўнае аздабленне па краях прамавугольніка — карцінкі з выявамі багоў, падзей. Можна яе параўнаць з картай свету Артэлюса XVI ст., якая мала чым адрозніваецца ад сучаснай.

Раней картографы паступалі вольна: запазычвалі інфармацыю адзін у аднаго, капірайт на аўтарства не ставіўся. А першым гэта зрабіў Меркатар, стаў пісаць «па ліцэнзіі», «з дазволу караля, імператара».

Асобна развівалася астраномія. «Калі Меркатар пісаў сваю касмаграму, ён пачынаў з астраноміі. Бо паніяці шырыні і даўжыні пайшлі менавіта адтуль. Тое, што распрацоўваў Меркатар, яго праекцыя, дагэтуль выкарыстоўваецца ў авіяцыі, суднаходстве, бо тут лініі не скажваюцца», — расказвае Леў Казлоў.

Увагу ў экспазіцыі прыцягвае карта сузор'яў паўночнага неба 1660 года Андрэаса Цэларыуса (1596–1665). Звяры ў крузе сімвалізуюць розныя сузор'і. Яны запісаны ў арабскай традыцыі. Дагэтуль назвы сузор'яў захоўваюцца.

Вяршыняй картографічнага мастацтва сярэднявечча лічыцца творчасць сям'і Блау, бацькі і сына. Яны складалі нікі знакамітай карты, якая па краях аздоблена выявамі сямі цудаў свету, порамя года, рознымі божствамі — усё для прыцягнення пакупнікоў. Гэтая карта карысталася поспехам у мараходаў. «На некаторых картах пазначаны нават глыбіні: менш за 4 фунтаў — карабель можа сесці на дно. Вось адкуль традыцыя жадаць больш чым чатыры фунты пад кілем», — заўважае Леў Раманавіч.

Мастацтва картаграфіі выразна праявілася ў афармленні атласаў, што можна ацаніць па прадстаўленых у экспазіцыях тытульных лістах знакамітых работ. Высокамастацкаму падыходу ў аздабленні якрз садзейнічалі эпохі Барока, Гуманізму. Для паспяхоўных проджаў картографы, напрыклад, сямейства Блау, запрашалі такіх знакамітых выдаўцоў, як Плантэн, мастакоў, як Гальбейн.

Першая карта Кітая была зроблена толькі ў пачатку XVIII ст. Кітай быў закрытай краінай, як і Японія. Але туды пранікалі езуіцкія місіі, і на аснове іх сведчанняў французскі картограф Тампль і зрабіў карту.

Расійская картаграфія ў XIX ст. вядома трохвэрсткай. Каб гэўбіца біла дакладна, павінен быць абазначаны рэльеф, дзе разбураць. Картаграфія іграла немалаважную ролю ў вайне. І трохвэрстка — самая дакладная карта, потым ужо з'явілася свая сістэма каардынат.

Мастацтва картаграфіі зачароўвае. Углядаешся ў прадстаўленыя выявы — і немагчыма стрываць здзіўлення: наколькі тонкая прапрацоўка дэталей, які шмат значэння вучоным-папярэднякі надавалі глыбокаму пасылу работы. Вельмі ўражае карта свету з Герэфорда (Англія) XIX стагоддзя. На першы погляд яна нагадвае лабірынт або схему для пераадо-

лення квэсту: тут шмат карцінак звяроў, птушак, незразумелых істот... Яшчэ — безліч тэкставых пасланняў, разнастайных сімвалаў, размешчаных хаатычна. Усё гэта больш нагадвае рэбус альбо тайнае пасланне... Хто мудрэйшы: мы з тэхнічным прагрэсам ці яны са здольнасцямі таемнае зашыфраваць у знаках?

«Калі параўнаць прадстаўленыя творы мастацтва з цяперашняй картаграфіяй, з дысцэлемай, якія ўмомант паказваюць шлях, уразішы дакладнасцю, але да мастацкасці і маляўнічасці дысплею далёка, — разважае Леў Казлоў. — Картаграфія заўсёды застаецца з чалавекам. Мабыць, прыйдзе час — і з'явіцца новага выгляду карты, як у космасе цяпер. Але ўсё яшчэ ламаюць галаву, як зрабіць аб'ёмную, 3D».

— Карты маюць магнетычнае значэнне, яны як своеасаблівы партал у мінулае: падыходзіш, глядзіш, і цябе прыцягвае. І бачыш, як выглядаў свет вачыма чалавека той эпохі, — адзначае дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля Вашчыла. — Выстаўка для нас вельмі актуальная. Леў Раманавіч — гэта скарбніца інфармацыі, жывая гісторыя ў асобах. Да таго ж ён цудоўны апавядальнік. А карты і бібліятэкі — гэта натуральная сувязь, бо таксама збераганне ведаў, а яшчэ ўяўленне пра свет. Для Пушкінскай бібліятэкі выстаўляць картографічныя зборы Льва Раманавіча — вялікая ўдача. Рады, што ў нас наспеў такі сумесны праект.

Павага і любоў да кнігі ў Льва Раманавіча з дзяцінства, гэта шануюць і яго блізкія.

Спрошчаная, Т-падобная выява Зямлі: Еўропа, Азія, Афрыка.

— Я мужам захапляюся ўжо 30 гадоў, узабагачаюся яго кругавядам, — дзеліцца жонка Людміла Аляксандраўна. — Нельга не заўважыць яго прагу аддаць, адукаваць. У нас дома вельмі вялікая бібліятэка — усё з-за азарту, любові Льва Раманавіча да кніг. Кожны месяц прывозім не адну скрыню кніг у «Пушкінку». Так у нас склаўся прыязныя адносіны з гэтай бібліятэкай. Выршылі тут, у вялікай утульнай зале, дзе добра размясціліся работы, і паказаць экспазіцыю работ.

Леў Казлоў з'яўляецца аўтарам адмысловага глобуса часоў Меркатара, які зрабіў уручную. Матэрыял — чырвоная дрэва — спецыяльна везлі з Афрыкі. «Часу на работу пайшло прыкладна месяцаў во сем. Трэба было распісваць ад рукі. Пап'емашэ, грунтоўка... Доўгі працэс. Цяпер глобус знаходзіцца ў Нясвіжы, другі — у мінскай Рагушы, дзе, дарэчы, адкрыты картографічны кабінет, свайго роду музей карт», — адзначае Леў Раманавіч.

Думаецца, мастацтва старажытнай картаграфіі ўражае тым, што дэманструе рукатурныя шэдэўры, якія патрабавалі скрупулёзнай працы. Жаданне доўга іх разглядаць і аналізаваць дае глебу для новых разваг. Ды мы ўжо на парозе звышдакладных карт 3D, аўтар якіх не чалавек-першаадкрывальнік, а нейрасетка, прадукты творчасці якой — шаблонная бездакорная дакладнасць, але... Вось чаму выявы старажытных карт навяваюць прыемную настальгію, калі пра копіі не думалі, а за кожным штрыхом і мазмам, хай не бездакорным, бачылася індывідуальнасць...

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Шаўкавінцы маразы не страшныя

Дачок Яраслава Мудрага ў краінах, дзе яны былі каралевамі, шануюць. Ім прысвячаюць творы. Аднак ні Анастасія, ні Ганна не могуць пахваліцца такой увагай, як любімая яго дачка Лізавета. Самая прыгожая, якую за залацістыя валасы нарвежцы называлі Шаўкавінкай. І не адна яна згадваецца, а і муж яе — Харальд Смелы, які ўвайшоў у гісторыю як конунг Харальд III Сігурдарсон. Не забыта Лізавета і на зямлі, што некалі была Кіеўскай Руссю. Напрыклад, у трагедыі Аляксея Канстанцінавіча Талстога «Цар Барыс» герцаг дацкі, жаніх царэўны Ксеніі Хрысціян так згадвае свайго супляменніка:

*Гаральд норвежский наш
Дочь Яраслава русского посылал.
Но не был он в ту пору знаменит
И получил отказ от Ярославны.
Тогда, в печали, бросился он в сечи,
В Сицилии рубился много лет
И в Африке, и, наконец, вернулся
В град Киев он, победами богаты
И несказанной славою, и Эльса
Гаральда полюбила.*

Лізавета Яраслаўна.

— Яна з ланцужком. На шыі можна насаць. Насі і ўспамінай мяне. Вярнуся — каралі падару.

Грыўна ў чаканні... караляў

Многіх яго прыгод не было б, калі б не яна — тады Лізавета, а пасля на нарвежскі манер Элізіф. Сам называў яе Элізі, Элі, глядзячы ад таго, які сэнс укладаў у гэтае імя. Калі хацеў засведчыць любоў, пяшчоту, то Элізі. У хвіліны асаблівай блізкасці толькі Элі. Звярнуў на яе ўвагу пры першым знаёмстве, калі была яшчэ зусім дзяўчо. Прыехаў са сваім зводным братам Олафам, конунгам Нарвегіі, не па добрай волі. Пацярпеўшы паражэнне ад датчан, той ратаваўся ўцекамі.

З ім Гаральд не толькі як сваяк быў, але і як баявы пабрацім. Хоць і меў усяго чатырнаццаць гадоў, яго ўжо Смелым прызвалі. Але ўбачыў Лізавету і зразумеў, што невыпадкова за прыгажосць і танлявы стан князеўны яе называлі Шаўкавінкай. Праўда, сёй-той лічыў ганарлівай, але ён адразу зразумеў, што аніякай напышлівасці ў яе ўчынках няма. Гатовы быў хоць сёння вясці пад вянец.

Аднак, калі ў Нарвегіі ўладу захапілі азычнікі, паспяшаўся з братам на Радзіму. Ды Олафу не пашанцавала. Не толькі не вярнуў прастол, але і загінуў. А Гаральд вярнуўся ў Кіеў. Яраслаў Уладзіміравіч прызначыў яго начальнікам княжацкай дружны. Яна складалася з вікінгаў, якія знайшлі прытулак пры яго двары, і насельнікаў іншых краін.

Калі князь даведаўся, што паміж Гаральдам і Лізаветай узаямнае каханне, вырашыў быць з ім шчырным.

— Любіў цябе, як сына, — сказаў ён, звяртаючыся да Гаральда. — Падабаецца твая смеласць, адвага. Наблага і тое, што такі рашучы. Прыгожы, статны. Толькі гэтых якасцей мала, каб стаць маім зяцем. Не крыўдуй, але хіба не буду. Няма ў цябе прастота, няма і багацця.

Гаральд апусціў долу вочы. Нічым запарчыць не мог. Яраслаў Уладзіміравіч вывеў яго з цяжкага одуму, абнадзеіў:

— Збірайся, сыне мой, у дарогу. Здабывай багацце, праслаўляй імя сваё.

Лізавета, якая ўвесь гэты час маўчала, прызна паглядзела на Гаральда:

— Буду кахаць. Год, два... Колькі трэба.

Калі Яраслаў Мудры пакінуў іх, нарвежца дастаў з кішэні грыўну:

Смелы, але і авантуры

Багацця нарабавалі шмат — значыць, першая задача будучага цесця была выканана. Паспяшаўся ў Кіеў пабачыць каханую. Яраслаў Уладзіміравіч застаўся задаволены прывезеным багаццем. Як і тым, што прыйшло раней. Наладзіў бальяванне па-скандынаўску. Падлогу пасыпалі саломай. Каб расплаўлены воск свечак не трапіў на таго, хто сядзеў пад імі, іх размясцілі ў срэбных чашках. Яны нагадвалі дзіўнай прыгажосці кветкі, якія толькі распусціліся.

Калі Манус аддаў Гаральду частку Нарвегіі, Яраслаў Уладзіміравіч стрымаў сваё слова. Былі ў яго грошы, быў і прастол. Удосталь пагасцяваўшы, Гаральд са сваёй Шаўкавінкай на караблі адправіўся ў Скандынавію. А праз два гады Лізавета стала каралевай. З мужам ва ўзаемным каханні і згодзе яны нарадзілі дзвюх дачок — Марыю і Інгігерду. Выхоўвалі і дваіх сыноў — Олафа і Магнуса, маці якіх была наложніца Гаральда — Тора.

Пасля смерці Магнуса Гаральд стаў конунгам усёй Нарвегіі. А ў паўсядзённым жыцці з гадамі ён мала змяніўся. Як быццам і не пасталеў. І Гаральдам Смелым называлі яго, і Гаральдам Жорсткім. Лізавета ж часта ўспрымала Гаральдам Авантурным. Так было і ў 1066 годзе, калі памёр англійскі кароль Генрых. Правіць краінай пачаў яго пляменнік, амаль цёзка Гаральда — Гарольд Гадвінсон. Не ўсім гэта было даспадобы. Сярод іх аказаліся брат памерлага Тосціг і Гаральд, якому захацелася пакарыць Англію. Каб жа толькі сам паехаў на вайну. Выршыў узяць з сабой жонку з дачкамі і сынам Олафам. Што яго — яшчэ зразумела: будучы мужчына. Але пры чым яна, дзеці? Ды запэўніванні Лізаветы, што лепей жанчыне на караблі не знаходзіцца, нічога не далі.

Ці верыць прыкметам?

Прадчуванне небяспекі пачало непакоець праз некалькі дзён. Раптам над караблём з'явіўся вялікі чорны крумкач. Зрабіўшы некалькі кругоў, ён пачаў апусціцца на карму. Агледзеўшыся па баках, закаркаў так моцна, што Марыя і Інгігерда нават прыціснуліся да маці, нібы шукаючы паратунку. Лізавета таксама было вельмі страшна. Крумкач жа працягваў сваё карканне. Пасля, узмахнуўшы крыламі, узняўся ў паветра і гэтакаса хутка знік за далаглядамі.

Праз некалькі дзён адбылося не менш страшнае. Калі абміналі невялікі скалісты востраў, нечакана на адным з уцеўстаў з'явілася жанчына. Яна нагадала здань — старая, худая. Яе доўгія сівыя валасы пасмамі спадалі на плечы. Пры набліжэнні карабля Лізавета пачала махаць рукамі, просячы ўзяць яе з сабой. А потым заспявала:

*Куды вы пльываце?
Чакае воіна смерць.
Вярніцеся, вярніцеся
дамоў хутчэй!*

— Божухна! — залямантавала Лізавета. — Навошта ты наклікаеш на нас смерць?! — і ўжо да Гаральда: — Хутчэй паварочвай караблі назад!

— Што вярзеш?! — абурўся ён.

Падшоў яго найлепшы сябар Торд. Скажыце, пакуль Гаральд суцішыцца, ён скажаў:

— Прыснілася мне, што берагам мора ішло шматлікае войска. А наперадзе войска на кані — жанчына з воўчай галавой. І пажырала людзей.

— Цікава, — не хаваў свайго захаплення Гаральд.

— Яна не проста ела іх, а разрывала рукамі, запіхваючы сваю велізарную пашчу.

— Ха-ха-ха! — Гаральд заліўся смехам. — Гэта ж цудоўна!

— Што цудоўна? — жажнулася Лізавета. — Як ты можаш такое гаварыць?

— Гэта ж благі сон, — дадаў Торд.

Гаральд паглядзеў на жонку і сябра.

— Якія ж вы не здагадлівія?! Мы будзем забіваць саксонцаў. І пераможам!

Блізкі бязлітасны час

Калі падышлі да Аркнейскіх астравоў, ён усё ж пакінуў на адным з іх жонку з дачкамі. Уздыўся з сабой сына, прадоўжыў шлях. Высадзіўшыся непадалёку ад паселішча Рыкол, пакінуў невялікі атрад на чале з Олафам для аховы ўзбярэжжа, каля якога стаялі яго судны, а сам з асноўнымі сіламі і аб'яднанымі атарадамі Тосціга рушыў да горада Ёрка. Загадаў падцягнуць да сцен усе свае сілы, у тым ліку тых, якія пакуль знаходзіліся ў рэзерве. Не сумняваўся, што, калі абаронцы горада ўбачаць, як шмат вікінгаў, палічаць за лепшае здацца.

Ёрк здаўся праз тры дні. Жыхары, параіўшыся, нават выбралі яго сваім каралём. Не паспеў аддаць першыя загады і распараджэнні, накіраваныя на захаванне парадку ў горадзе, як вартавыя, якія знаходзіліся на гарадской сцяне, паведамілі, што набліжаюцца коннікі.

Гаральд прышпорыў каня, каб накіравацца ў размяшчэнне свайго лагера. І раптам конь, спалохаўшыся мышы, узняўся на дыбы. Гаральд апынуўся на зямлі. Сагі і хронікі сведчаць, што гэта ўбачыў англійскі кароль на процілеглым беразе ракі. Быццам прамовіў:

— Добрая прымета! — меў на ўвазе, што пашчасціць яму, а не вікінгам, — пасля звярнуўся да сваёй світы: — Бацькі як гэты пераможны ў калочках вяляецца!

Абодва бакі, прагнуўшы бою, вырашылі прытрымлівацца даўняй традыцыі вікінгаў і саксонцаў. Перад боем спявалі песні, што славлі сваіх воінаў і абяцалі гібель праціўнікам.

Канец эпохі вікінгаў

Сышліся дзве лавіны не на жыццё, а на смерць. Адна са стрэл напактала і Гаральда. Ці то ў спешцы, ці не захацеўшы, не надзеў калчугу і шлем. Страла трапіла ў горла, і ён захлаўнуўся ўласнай крывёй. Лізавета, канешне, не ведала, што адбывалася ў Ёрку і яго ваколіцах. Але трывожны прадчуванні па-ранейшаму не пакідалі яе. Калі ж нечакана захварэла Марыя, зусім не па сабе стала. Яна — любімая дачка Гаральда. Значыць, бяда насоўваецца, і хвароба дачкі — таксама свайго роду папярэджанне. А Марыя адчувала сябе ўсё горш і хутка памерла. Неўзабаве Лізавета даведалася, што ў гэты ж дзень, таксама каля паўдня, не стала і Гаральда. Са смерцю яго, як засведчаць пазней гісторыкі, скончылася эпоха вікінгаў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Кветка з літпалетка

Шчасце быць васільком

Няма, пэўна, лепшага ўпрыгажэння залатых хваляў жытнёвага поля, чым россыпы сафіраў глыбокага сіняга колеру, раскіданых тут і там... «Я ж кажу вам: добра быць коласам; але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком. Бо нашто каласы, калі няма васількоў?» — напісаў у знакамітым «Апокрыфе» ў 1913 годзе Максім Багдановіч.

Ва ўяўленні так і паўстаюць светлавосыя маладыя прыгажуні ў доўгіх строях, якія, схіліўшыся над палатном, не ўздываюць ад яго шаўковых вель... Такімі намаляваў іх паэт, і гэта настолькі магутна трансфармавалася ў вобразную карціну чытача, што не ўзнікала ніякіх сумненняў у сапраўднасці карцінкі. Яна ж насамрэч з'яўляецца мастацкай праўдай, якая стала мацнейшай за праўду гістарычную: насамрэч слупкі паясы ткалі мужчыны! Мастацтва гэтае прыйшло да нас з Усходу, а там зазвычай працуюць толькі мужчыны — ад іх і перанялі ткацкае майстэрства айчыныя ўмельцы. Мець стасункі з жанчынамі ўсходнім падданым забаранялі рэлігійны перакананні.

Нягледзячы на тое, што магіла Максіма Багдановіча далёка за межамі радзімы, мусіць, ніхто іншы не атрымліваў на знак любові і памяці столькі васількоў, як наймаладзейшы наш класік. Не толькі сярод твораў жыве традыцыя падчас адпачынку ў Ялце наведваць гарадскія могілкі, дзе 106 гадоў таму паэт знайшоў

апошні прыстанак, і прынесці букетік сініх красак — ідуць да яго і простыя людзі, каму запалі ў душу праніклівыя творы песняра чыстай красы...

Кранальную гісторыю пад назвай «Васілёк на магілу Багдановіча» змясціў на старонках мемуарнай кнігі «Прыгарты светлыя згадкі. Настаўнікі. Калегі. Сябры» Вячаслаў Рагойша. У гісторыі гэтай аўтар успамінае сябра Міколу Пашкевіча (1936—1972), найдаднейшага свайму пакліканню педагога, літаратуразнаўцу, краязнаўцу, які працаваў настаўнікам у Сваткаўскай школе Мядзельскага раёна, праз шчырую любоў далучаў дзяцей да вучэння спадчыны роднага краю.

Сям'я Рагойшаў у маі 1971 года адпачывала ў Ялце. Напярэдадні паездкі аўтар успамінаў наведваў Міколу Пашкевіча і падзяліўся планами адносна паездкі.

«— Шкада, што васількоў яшчэ ў жыцце няма. А то паклалі б "цвяток радзімы васілька" на яго магілу як вітанне з роднай Беларусі, — сказаў са шкадаваннем Мікола. І дадаў: — Можна, яны там ужо расцвілі? Але не, тых не кладзіце, яны не беларускія...»

Калі ж Рагойшы ў кампаніі са спадарожнікам — знакамітым пісьменнікам, прадстаўніком рускай літаратуры ў Мядове Мікалаем Савосціным, адправіліся на гарадскія могілкі, Вячаслаў захапіў з сабой канверт, у якім Мікола Пашкевіч даслаў у Ялту наш беларускі засушаны васілёк — адмыслова для Максіма! У тым жа годзе Мікалай Савосцін да 80-годдзя Максіма Багдановіча напісаў эсэ пад назвай «Васілёк», дзе таксама распавядалася і пра тую ялцінскую вандрочку. Эсэ пачыла свет у газеце «Молодёжь Молдавии» (1971,

2 снежня) і паэзія перадрукоўвалася ў кнігах эсэістыкі М. Савосціна («Гліца», «Сэрца паэзіі», «Гонар паэтаў» і іншых).

Дарэчы, у гісторыі нашага прыгожага пісьменства ёсць і пісьменнік з прыгожым кветкавым псеўданімам — Міхась Васілёк (сапраўднае прозвішча Касцэвіч) (1905—1960), арганізатар гурткаў Таварыства беларускай школы, якое неаднаразова арыштоўвалі і саджалі ў турму за ўдзел у рэвалюцыйным руху. Падчас вайны, уцёкшы з нямецкага палону ў родныя мясціны, Міхась Васілёк кіраваў Скідальскім падпольным антыфашысцкім камітэтам, выступаў у партызанскім друку.

Да слова, псеўданімам Максім Валюшка часам падпісваецца вядомы літаратар Анаоль Бутэвіч.

На айчынных палетках найбольш распаўсюджаныя некалькі відаў васількоў, сярод якіх — васілёк сіні (*Centaurea cyanus*) і васілёк лугавы (*Centaurea jacea L.*). Абодва гэтыя віды шырока выкарыстоўваюцца ў народнай медыцыне. Настой з сіняга васілька п'юць пры сардэчных ацёках, як болеспаталяльны, мачагонны, супрацьспазматычны і раназажыўляльны сродак, а кветкі васілька можна дадаваць у стравы, падлівы, соусы. Парашок з насення з'яўляецца вострай прыправой для супоў, баршчоў, да мяса і рыбы.

Лугавы васілёк з'яўляецца меданоснай раслінай, таксама з яго лісця атрымліваюць жоўтую фарбу. Для лекавых мэт ужываюць адвар суквеццяў кветкі — пры хваробах сэрца, галаўным болі, страўнікавых хваробах, а таксама выкарыстоўваюць для ваннаў пры рэўматызме.

Таша ШПАКОЎСКАЯ,
фота аўтара

зваротная сувязь

Дзіўныя вясновыя сны...

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацка і пазнавальных праектаў. Пачуць вершы беларускіх аўтараў у праекце «Адным штырхом» можна тройчы на дзень. Раніцай і вечарам у праграме «Радыёсерыял» гучыць раман Агаты Крысці «Атэль "Бертрам"».

Праграма «Літаратурная анталогія» гэтым разам прапанаваў старонкі рамана Івана Шамякіна «Крыніцы». У «Радыёбібліятэцы» двойчы на дзень слухайце твор Васіля Быкава «Трэцяя ракета». Суботнім вечарам выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» у суботу прагучыць чарговы выпуск сумеснага з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы выпуск, прысвечаны 110-годдзю зборніка класіка «Шляхам жыцця», у нядзелю — вершы Змітрака Бядулі.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя складуць дзве часткі спектакля «Дамок на ўскрайку» паводле п'есы Аляксэя Арбузава (да 115-годдзя з дня нараджэння савецкага драматурга).

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапанаваў панадзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Гэтымі днямі выходзіць твор Алега Грушэцкага «Рыцар Янка і каралеўна Мілана» (музыка Аляксандра Літвіноўскага). У выхадныя ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» прагучаць спектаклі «Адночы ў княстве сноў» паводле п'есы Сяргея Кавалёва і «Прыгоды дзядулі Антрацыта і яго ўнукаў». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У нядзелю радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» пісьменніка, публіцыста Навума Гальперовіча прапанаваў сустрэчу з маладой паэтэсай Марынай Верабей. Новы выпуск праекта «Літаратура на радыё» прагучыць у чацвер.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

29 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Міколы Гайдучка (Мікалая Раманавіча; 1933—1998), беларускага празаіка, паэта, публіцыста, перакладчыка, краязнаўца, фалькларыста.

30 мая — 95 гадоў з дня нараджэння Пятра Калініна (1928—2003), беларускага мастака-плакатыста, графіка.

1 чэрвеня — 85 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Перапільці (1938—2015), беларускага акцёра, заслужанага артыста БССР.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

27 мая — на творчую сустрэчу з дзіцячымі пісьменнікамі, якая адбудзецца каля Ратушы (пл. Свабоды). Пачатак у 14.00.

29 мая — на прэзентацыю кнігі Андрэя Сідарэвіч «Хабар», якая адбудзецца ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16). Пачатак у 17.00.

1 чэрвеня — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунтай,

3 чэрвеня — 90 гадоў з дня нараджэння Васіля Давыдзенкі (1933—1987), беларускага празаіка.

Календар падрыхтаваны

БДАМЛІМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці паэта, празаіка Віктара КУЦА і выказваюць шчырыя спачуваныя яго родным і бліжкім.

прымеркаваную да Дня абароны дзяцей. Пачатак у 11.00.

2 чэрвеня — у Мінскую раённую цэнтральную бібліятэку (аг. Міханавічы, вул. Школьная, 23) на свята «Лета з добрай кнігай». Госьць — пісьменніца Тамара Бунта. Пачатак у 13.30.

2 чэрвеня — у Лагойскую дзіцячую бібліятэку на творчую сустрэчу з пісьменнікам Міхасём Пазняковым. Пачатак у 11.00.

3 чэрвеня — на творчую сустрэчу з пісьменнікам сталічнага аддзялення СПБ, якая адбудзецца каля Ратушы (пл. Свабоды). Пачатак у 13.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бядак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзей
Уладзімір Гішпамадаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарнінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготны.

Распаўсюджанне аб дзяржаўнай
рэспубліканскай сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусі.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
25.05.2023 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 694

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 1045
D 12345678910112
M 12345678910112

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Паўсюль радыцыі можна не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусі.

ISSN 0024-4686

